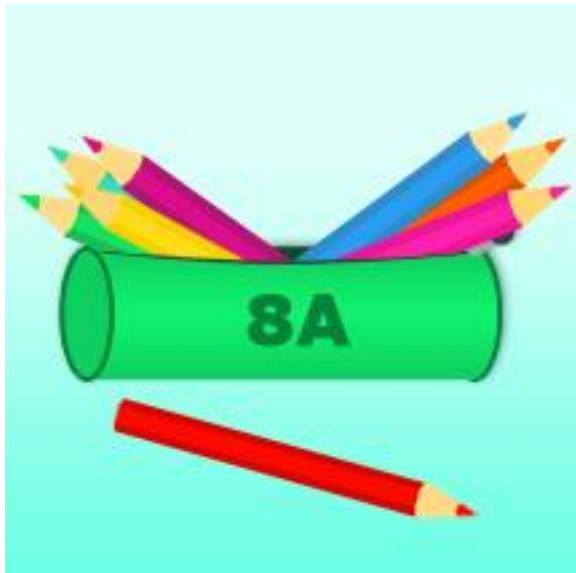

LESSTOF

Spelling 8A & 8B

INHOUD

INLEIDING	3
LESSTOF SPELLING 8	8
OMVANG SPELLING 8A.....	13
INHOUD SPELLING 8A	15
OMVANG SPELLING 8B.....	27
INHOUD SPELLING 8B	27

INLEIDING

Muiswerkprogramma's zijn slimme interactieve leermiddelen voor het onderwijs. Ze zijn web-based en werken op alle soorten computers en tablets.

Het belangrijkste principe van Muiswerkprogramma's is dat een diagnostische toets de leerling stuurt naar oefenmateriaal dat aansluit bij de gemaakte fouten. De toets kan herhaald worden en eventueel leiden tot opnieuw oefenen. De docent heeft een scala aan mogelijkheden om leerlingen te sturen en de voortgang te bewaken.

Spelling groep 8 bestaat uit twee delen. Die bestrijken de spelling voor zover die op de basisschool moet worden aangeleerd, met uitzondering van de werkwoordspelling. Daar is een apart programma voor. Het programma kan gebruikt worden naast elke methode. Leerlingen hoeven geen specifieke voorkennis te hebben om met het programma te kunnen werken. Bij het werken met de computer is enige ervaring in het werken met de muis (aanwijzen, klikken, afrollen, slepen) wel gewenst.

ACHTERGRONDEN VAN DE SPELLINGPROGRAMMA'S VAN MUISWERK

Vanwege de zorg over het kennisniveau van taal en rekenen formeerde het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen een Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen. Deze expertgroep (commissie Meijerink) kreeg als opdracht om te adviseren wat leerlingen op het gebied taal en rekenen moeten kennen en kunnen op verschillende momenten in hun onderwijs carrière. Het resultaat is beschreven in het rapport 'Over de drempels met taal en rekenen' (2008). In advies formuleert de Expertgroep:

- 'doorlopende leerlijnen' die ervoor zorgen dat het onderwijsresultaat van de ene sector naadloos aansluit op dat van de andere;
- 'referentieniveaus' met beschrijvingen van kennis en vaardigheden die leraren houvast bieden voor het bepalen, volgen en stimuleren van de ontwikkeling van leerlingen.

Het advies bestaat uit een hoofdrapport en voor zowel taal als rekenen een deelrapport. De rapporten zijn te downloaden vanaf de site van de Stichting Leerplanontwikkeling (www.slo.nl).

Een belangrijk overheidsdocument waar elke ontwikkelaar rekening mee moet houden is de SLO-nota *'Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging beschreven'*¹. Het bovengenoemde stuk van de SLO is een uitwerking van het referentiekader Nederlandse taal. Bij de discussie over de invulling zijn naast de vakdidactici van de SLO ook vertegenwoordigers van een aantal uitgevers – waaronder Muiswerk - en adviseurs van andere organisaties².

¹ Te vinden op en te downloaden van de site van de Stichting Leerplanontwikkeling.

² Het stuk is geschreven door Annie van der Beek en Harrie Paus. Er zijn adviezen in verwerkt van de volgende personen: René Berends (Saxion), Helge Bonset (SLO), Nicola Brijde (ThiemeMeulenhoff), Jos Cöp (Zwijsen), Mienke Droop (Expertisecentrum Nederlands), Ivet van der Eerden (ThiemeMeulenhoff), Amos van Gelderen (Kohnstamm Instituut), Kees de Gloppe (Rijksuniversiteit Groningen), Annemarie Heuts (ThiemeMeulenhoff), Frans van den Heuvel (Fontys Fydes), Arjan Hoogerman (Malmberg), Mariëtte Hoogeveen (SLO), Nicole van

Het domein begripenlijst en taalverzorging bestaat uit twee delen. De *begripenlijst* omvat begrippen en concepten die leerlingen moeten kennen en kunnen hanteren om over taal en taalverschijnselen te kunnen denken en spreken. Bij *taalverzorging* gaat het om kennis die in dienst staat van een verzorgde schriftelijke taalproductie. In het referentiekader wordt dat beperkt tot regels voor spelling, interpunctie en het gebruik van hoofdletters. De inhoud van het domein begripenlijst en taalverzorging sluit aan bij drie kerndoelen Nederlandse taal voor het primair onderwijs:

In **kerndoel 8** staat dat leerlingen aandacht leren besteden aan correcte spelling.

In **kerndoel 11** staat dat ze de regels dienen te leren voor het spellen van werkwoorden en andere woorden, en voor het gebruik van leestekens.

Kerndoel 12 geeft aan dat leerlingen begrippen leren die het hun mogelijk maken om over taal te kunnen denken en spreken.

In de SLO-publicatie zijn mogelijke inhouden en een mogelijke verdeling van de leerstof voor het domein begripenlijst en taalverzorging beschreven. Deze inhouden sluiten aan bij de inhoud van de genoemde kerndoelen: de inhoud van kerndoel 12 bij de leerstoflijn begripenlijst en de inhoud van de kerndoelen 8 en 11 bij de leerstoflijn taalverzorging. De leerstof is in deze publicatie verkaveld over steeds twee leerjaren in het primair onderwijs: groep 1/2, groep 3/4, groep 5/6 en groep 7/8. De leerstof is cumulatief, er wordt steeds voortgebouwd op eerder aangeboden leerstof en deze wordt steeds verder uitgebreid.

DREMPELS

Het rapport van de Expertgroep Meijerink geeft aan wat leerlingen op belangrijke momenten in hun schoolloopbaan moeten kennen en kunnen. Deze belangrijke momenten worden ook wel 'drempels' genoemd en behelzen de overgangen van basisonderwijs naar vmbo, mbo, vwo, hbo en universiteit. Als leerlingen deze drempels goed kunnen nemen, hebben ze meer kans op een optimale schoolloopbaan. Om ze hierbij te helpen, heeft de Expertgroep beschrijvingen van vier niveaus geformuleerd: 1F, 2F, 3F en 4F. Deze niveaus beschrijven de kennis en vaardigheden die de leerlingen op de drempelmomenten moeten beheersen.

Niveau	Fundamentele kwaliteit	Drempel
1F	Eind primair onderwijs	Van po naar vo
2F	Eind vmbo	Van vo fase 1 naar vo fase 2 / van vmbo naar mbo
3F	Eind mbo-4 en havo	van vo en mbo naar ho
4F	Eind vwo	van vo naar wo

In dit systeem is alles wat in het primair onderwijs wordt aangeleerd te beschouwen als 'voorbereiding op 1F'. In groep 8 en 8 wordt door zo'n 20% van de leerlingen het 1F-niveau echter al overschreden. Zij werken in de richting van 2F.

Kan (Noordhoff), Ria Kleijnen (Windesheim, Onderwijscentrum VU), Els Leenders (SLO), Wendy Ligt (Malmberg), Astrid Mols (Cito), Anita Oosterloo (SLO), Gert Rijlaarsdam (Universiteit van Amsterdam), Pauline Roumans (Cito), Truus Schijff (Muiswerk Educatief), Paul Stapel (Zwijzen), Joop Stoeldraijer (Edux), Margreet Veenman (Noordhoff), Johan Zuidema (ThiemeMeulenhoff).

het rapport 'Over de drempels met taal' onderscheidt de Expertgroep vier domeinen: (1) mondelinge taalvaardigheid, (2) lezen, (3) schrijven en (4) taalbeschouwing (grammatica) en taalverzorging. Het referentiekader Nederlandse taal voor het domein begrippenlijst en taalverzorging op de basisschool is door de SLO uitgewerkt in een rapport 'Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging'. Eveneens te downloaden vanaf de site van de SLO.

DOMEINEN

De stof van Spelling groep 8 valt onder domein 4 waarin onderscheid gemaakt wordt tussen: taalbeschouwing (grammatica), spelling, werkwoordspelling en leestekens. Naast Spelling groep 8 ontwikkelt Muiswerk daarom ook programma's voor grammatica, werkwoordspelling, en leestekens en hoofdletters. Met deze vier programma's wordt domein 4 dus geheel afgedekt.

SPELLINGCATEGORIEËN VOLGENS MEIJERINK EN SLO

De moeilijkheid van spelling is in het referentiekader geordend volgens 'een zekere logische opeenvolging van klassen van problemen' (*Referentiekader taal en rekenen*, pag. 19). Er is een indeling in vijf klassen gehanteerd, die ook gebruikt wordt bij het diagnosticeren van spellingvaardigheid (Kleijnen, 1997, 2004; Schijf, 2009). Deze indeling is gebaseerd op een analyse van het Nederlandse taalsysteem; het is dus een taalkundige indeling en geen didactische. De indeling is als volgt:

1. alfabetische spelling: de elementaire handeling van het omzetten van klanken of klankcombinaties in letters of letterkoppels bij wat wel de 'klankzuivere woorden' of 'luisterwoorden' worden genoemd. Bijvoorbeeld de klanken /b//a//k/ schrijf je als 'bak'. Deze woorden worden gedeeltelijk ook door inprenten geleerd.
2. orthografische spelling: de spelling die gebaseerd is op afspraken over de schrijfwijze van (groepen) woorden. Bijvoorbeeld met betrekking tot de klinkerverenkeling en medeklinkerverdubbeling. Die afspraken moet de leerling leren. Hij leert de woorden spellen door regels toe te passen, door vergelijking, of ook weer door inprenting.
3. lexicaal-morfologische spelling, gebaseerd op de opbouw van het woord, los van de grammaticale context. Het morfologische principe schrijft voor dat verwante woorddelen steeds hetzelfde geschreven worden. Vanwege de schrijfwijze van het morfeem 'aai', is het werkwoord 'aaien' en niet 'ajen'. Ook de schrijfwijze van voor- en achtervoegsels valt onder de morfologische spelling. De morfologische schrijfwijze leert men vooral door woorden en woordvormen te vergelijken, maar ook weer door inprenting.
4. morfologische spelling op syntactische basis: in dit geval is de opbouw van het woord gebaseerd op de grammaticale context. Hier wordt dus over de woordgrenzen heen gekeken naar het gebruik van een woord in de zin. Het betreft hier vooral de werkwoordspelling (ik word, hij wordt), maar ook de spelling van bijvoorbeeld alle(n) en enkele(n). In deze categorie moeten regels geleerd worden om tot de juiste schrijfwijze te komen, inprenting is meestal niet voldoende omdat woorden soms op verschillende manieren geschreven kunnen worden.
5. logografische spelling: gebaseerd op vaststaande lettercombinaties, waar geen regels voor zijn, bijvoorbeeld woorden met ei of ij, met au of ou. De schrijfwijze -ge voor /sje/ in 'horloge', het schrijven van een /s/ als c, bijvoorbeeld in 'narcis' en 'precies' en de vele leenvormen van het Nederlands vallen hieronder. Vaak zijn er wel clusters woorden samen te stellen van woorden met dezelfde spellingwijze. Men leert deze woorden vooral door vergelijking en inprenting.

BEGINSITUATIE

Wat weten we van de beginsituatie van leerlingen die in groep 3 leren spellen? Bonset en Hoo-geveen (2010) geven aan dat onderzoek naar leerling-kenmerken en schoolse kenmerken in ruime mate is verricht: *'Uit het beginsituatieonderzoek naar aanvankelijk spellen komt duidelijk het belang naar voren van fonologische kennis en vaardigheden. Auditieve analyse, foneem-grafeemkennis en -koppeling, fonemische conceptualisatie en segmentatie en letterkennis blijken alle positief samen te hangen met de vaardigheid in het spellen. De fonologische strategie, waarbij de beginnende speller woorden analyseert in spraakklanken (fonemen) en deze koppelt aan geschreven tekens (grafemen) die in de juiste volgorde op papier worden gezet, speelt een prominente rol bij het aanvankelijk spellen. De orthografische of woordbeeldstrategie, waarbij de beginnende speller direct put uit de geschreven representaties van woorden in zijn mentale lexicon, lijkt slechts op de achtergrond en in een latere fase een rol te spelen. Beginnende spellers en lezers vertonen een duidelijke voorkeur voor een verklankende spelwijze en worden geen goede spellers door eenvoudigweg vaak te lezen.'*

Uit het voorgaande kan in elk geval de conclusie getrokken worden dat het zinvol is om al in een vroeg stadium specifiek aandacht te besteden aan het spellen en er niet van uit te gaan dat leerlingen bij het leren lezen 'vanzelf' wel leren spellen. Dat is de reden waarom uitgevers de laatste jaren aparte spellinglijnen ontwikkelden, die gebruikt kunnen worden vanaf het tweede halfjaar van groep 3, of het begin van groep 4, als de belangrijkste klank-teken-koppelingen in beginsel zijn aangeleerd. Muiswerk sluit zich met dit nieuwe programma hierbij aan. Het eerste deel van de Muiswerk spellinglijn is bedoeld om te gebruiken in de tweede helft van groep 3. Voor de daarop volgende jaren is er steeds een A-deel en een B-deel.

ACTIEF EN PASSIEF SPELLEN

Het zelf schrijven van een woord is niet hetzelfde als het herkennen van een foute schrijfwijze. Beide deelvaardigheden hangen wel samen: als je een woord correct kunt schrijven, kost het meestal ook weinig moeite om een spelfout in dat woord te ontdekken. De nadruk ligt in de spellinglijn van Muiswerk duidelijk op het actief spellen (zelf schrijven of typen)³. Om die reden is de laatste oefening van de meeste inhoudsrubrieken een (woord)dictee en zijn ook de toetsen grotendeels (woord)dictees. In sommige oefeningen komt ook wel het herkennen van foutieve woordbeelden aan bod. We zijn daar in de eerste schooljaren voorzichtig mee om te voorkomen dat foutieve woordbeelden worden opgeslagen en voor verwarring blijven zorgen. Vanaf groep 7 gaan oefeningen en toetsen vaker over het herkennen van foutieve woordbeelden (receptief spellen).

³ Professor Anna Bosman en een paar andere wetenschappers zijn tegen het toetsen van spellingvaardigheid via meerkeuzevragen. In een wetenschappelijk onderzoek liet men leerlingen eerst een toets met meerkeuzevragen maken waarbij zij telkens moesten oordelen over de juiste spelling van vier dikgedrukte woorden in vier verschillende zinnen. Een week later namen ze een dictee af over dezelfde dikgedrukte woorden. Het dictee werd gemiddeld 6% beter gemaakt en dat is - hoewel significant - niet zo'n groot verschil. Maar voor de bepaling van het niveau van het individuele kind, en daar hebben leerkrachten mee te maken, is de uitkomst van de meerkeuzetoets geen zinnige informatie, omdat daardoor niet duidelijk wordt welke woorden leerlingen niet goed ingeprint hebben. 61% van de leerlingen presteerde beter op het dictee en 22% op de meerkeuzevragen, dus dat is nogal scheef. Voor sommige leerlingen wijkt de score van de ene toets sterk af van die van de andere (tot 36%). Slechts voor 17% van de leerlingen maakt de afnamevorm ogenschijnlijk weinig uit.

DIDACTISCHE OPBOUW DOOR DE JAREN HEEN

In grote lijnen is de spreiding van het spellingaanbod over de leerjaren als volgt: accent op alfabetische spelling in groep 3, begin orthografische spelling in groep 5, accent op morfologische spelling in groep 5/6 en accent op logografische spelling in groep 7/8. Dit is een zeer globale indeling: in een leerjaar ligt de meeste nadruk weliswaar op een bepaalde categorie, maar ook andere categorieën komen aan bod. Het aanleren van de verschillende categorieën is dus niet afgebakend per leerjaar, en loopt evenmin precies *parallel* aan de leerjaren. Leren spellen verloopt bovendien cumulatief, d.w.z. de basiskennis wordt steeds herhaald en verder uitgebouwd. De woorden worden langer, ingewikkelder en minder frequent.

In groep 3/4 wordt gestart met een relatief eenvoudig aanbod (woorden van één lettergreep) in de categorie alfabetische spelling. Getraind wordt op de spelling van korte klanken, lange klanken, tweeletterklanken en op een steeds toenemend aantal medeklinkers. Al snel komen daar ook woorden uit de andere categorieën bij, en daarnaast wordt de moeilijkheidsgraad van woorden uit de eerdere categorieën hoger. Zo komen er woorden met meer lettergrepen aan bod, moeilijkere woorden en ook minder frequente woorden. Meervoudsvorming (morfologische spelling) komt bijvoorbeeld in de meest eenvoudige vorm voor het eerst aan bod in groep 3/4, maar de meervoudsvorming van een woord als *café* komt pas in groep 7/8 aan de orde. Hernieuwd aanbod en herhaalde oefening blijven noodzakelijk om de woordvorm van verschillende woorden te verankeren in het langetermijngeheugen.

In de door de SLO uitgewerkte leerstoflijnen Taalverzorging vindt u een gedetailleerd overzicht van de spellingcategorieën die voor drempel 1F aangeleerd moeten worden. Bovendien is aangegeven wanneer het aanbieden van de spellingcategorieën voor respectievelijk groep 3/4, 5/6 en 7/8 voor *het eerst* moet plaatsvinden.⁴ De meeste spellingen worden in latere jaren nog veelvuldig geoefend. Vaak met moeilijker en minder frequente woorden. Deze leerstoflijnen zijn het eerste en belangrijkste kader voor alle uitgevers bij het ontwikkelen van spellingprogramma's en voor het Cito bij het ontwikkelen van spellingtoetsen. Ook Muiswerk houdt zich aan dit kader.

⁴ Er is geen kolom voor groep 1 en 2. Dat wil niet zeggen dat er in deze groepen geen aandacht is voor taalverzorging. Het ontwikkelen van taalbewustzijn en het ontdekken van het alfabetische principe komt bijvoorbeeld aan bod in deze groepen.

LESSTOF SPELLING 8

Muiswerk Spelling 8 is een complete methode. Het programma bevat alle leerstof die de school wat spelling betreft alles wat op het gebied van de spelling in groep 8 op basis van de referentieniveaus en de kerndoelen aangeleerd moet worden en zelfs nog iets meer. De aard van het programma maakt het mogelijk goed aan te sluiten bij de mogelijkheden van ieder kind. Daarmee voldoet een school dus aan alle eisen die de overheid aan het spellingonderwijs stelt. Als extra is in de laatste rubrieken van het programma een deel van de stof van groep 8 opgenomen, zodat snelle leerlingen verder kunnen werken.

We hebben geprobeerd de inhoud van het programma compact te houden, maar wel volledig. Dat gebeurt onder andere door middel van de diagnostische aanpak, die wij voorstaan. Leerlingen hoeven niet te oefenen op onderdelen die zij volgens de diagnostische toets al goed beheersen. Dat spaart tijd, bevordert de motivatie en leidt tot de beste opbrengst.

Grammatica, leestekens en het systeem van de werkwoordspelling worden in Spelling 8 niet behandeld. Wat grammatica betreft hebben we ons beperkt tot wat direct voor het spellen nodig is, maar – voor zover mogelijk - zonder de gebruikelijke (abstracte) grammaticale termen en zoveel mogelijk op een natuurlijke manier. Voor leerlingen vanaf groep 6 verschijnt bij Muiswerk een apart grammatica-programma en een apart programma over werkwoordspelling. Leestekens en hoofdletters worden eveneens grotendeels aangeleerd in een apart programma over deze stof vanaf groep 6. Omdat in de Spellingcategorieën van het Cito de hoofdletters als aparte categorie onderscheiden worden en in de spellingtoetsen aan de orde komen, worden ze vanaf Spelling 7B ook in de Muiswerk spellingprogramma's behandeld.

INDIVIDUEEL DIFFERENTIËREN

Met de complete, digitale spellingmethode van Muiswerk 7 kan op verschillende manieren gewerkt worden. U kunt bijvoorbeeld zelf eerst de stof in de klas uitleggen en demonstreren, maar u kunt dat ook volledig aan het programma overlaten. Vervolgens kunt u de oefeningen individueel of gezamenlijk laten maken en na een aantal weken met een individuele toets per leerling het resultaat meten en precies controleren bij welke leerlingen nog hiaten bestaan. Deze leerlingen kunnen vervolgens met behulp van het programma extra oefenen. Na verloop van tijd kunt u nagaan wat daarvan het resultaat is.

U kunt ook *beginnen* met een diagnostische toets en *het programma* laten uitzoeken op welke onderdelen geoefend moet worden en wat kan worden overgeslagen, de zgn. diagnostische aanpak. Differentiatie naar niveau en naar tempo zijn op die manier eenvoudig te realiseren. Leerlingen die extra moeten oefenen krijgen vanuit het programma extra oefenstof, kunnen oefeningen thuis afmaken of herhalen, al dan niet met ondersteuning van hun ouders. Ze kunnen daar inloggen in hun account en gewoon verder gaan waar ze gebleven waren.

Omdat de leerkracht voortdurend heel precies kan monitoren hoe een leerling werkt, gedurende hoeveel tijd en met welk resultaat, kan hij of zij ingrijpen zodra er iets niet goed gaat. Omdat andere leerlingen wel zonder hulp verder kunnen, blijft tijd over voor intensievere begeleiding van leerlingen die extra ondersteuning nodig hebben. De Muiswerktoetsen in de programma's zijn zowel summatief als formatief te gebruiken.

COMBINATIEGROEPEN

Door de mogelijkheden tot zelfstandig leren leent de Muiswerkmethode zich zeer goed voor individueel differentiëren en voor werken in combinatiegroepen. Leerlingen kunnen immers leerkrachtonafhankelijk aan de slag. Ze krijgen uitleg over doel en inhoud van de oefening en krijgen bij veel oefeningen gericht feedback op alles wat ze goed en fout doen. Na een fout volgen vaak een of meer kansen om het woord te verbeteren. Met een klassikale methode is dit 'lik-op-stukbeleid' niet te realiseren.

U ziet in de paragraaf over de structuur p. 12 dat Muiswerk – evenals de meeste andere uitgevers in hun methode – wat meer stof in het programma heeft opgenomen dan het Cito in zijn toetsen bevraagt. Dit onder andere om de betere leerlingen aan het werk te kunnen houden. De grijs omlinjnde blokjes geven aan dat er ook stof is die *niet* in een toets aan de orde komt. Die zit onder de zgn. 'gouden knop'. Ook dat is voor leerlingen die een extra uitdaging aan kunnen.

De spellingstof van groep 8 begint met enkele onderdelen die al in groep 7 aan de orde kwam. De reden daarvan is dat niet alle leerlingen de stof van groep 7 aan het begin van groep 8 al op voldoende niveau beheersen en dat de beheersing van deze stof in de vakantieperiode wellicht wat is teruggevallen. Leren spellen staat of valt nu eenmaal bij voldoende oefening en herhaling.

Elke rubriek bestaan uit vier of meer oefeningen en elke oefening bestaat uit acht of meer opdrachten. Niet alleen is er binnen het programma een opbouw van gemakkelijk naar moeilijk; ook binnen de rubrieken is dat het geval. De laatste oefening komt altijd het meest overeen met wat ook in de toetsen bevraagd wordt. Leerlingen die in de diagnostische toets in een bepaalde rubriek maar weinig fouten maken, krijgen alleen deze oefening in hun persoonlijke oefenprogramma.

CUMULATIEF HERHALEN

Elke oefening heeft een titel. Als je die aanwijst, zie je ernaast staan waar de oefening over gaat, wat de leerling precies moet doen, of het gaat om actief (productief) spellen of passief (receptief) spellen, d.w.z. het herkennen van de juiste spelling. Verder is te zien bij welke Cito-categorie de oefening hoort, in welke Cito-toets de stof aan de orde kan komen en op welke spellingstrategie het accent ligt, d.w.z. of het gaat om luisterwoorden, regelwoorden of weetwoorden c.q. onthoudwoorden.

De oefening begint altijd met een of meer uitlegschermen die ook tijdens het oefenen geraadpleegd kunnen worden. Soms zijn er ook 'spiekschermen' waarin de juiste antwoorden gewoon te vinden zijn. Leren spellen is niet alleen afhankelijk van goede uitleg, maar ook van voldoende herhalen. Alleen door veel herhaling worden inprentwoorden vastgelegd in het langetermijngeheugen en worden regels aangeleerd en geautomatiseerd. De basiskennis die leerlingen in eerdere leerjaren opdeden, wordt in de programma's bovendien steeds verder uitgebouwd.

STRATEGIEËN VOOR HET SPELLEN

In het eerste halfjaar van groep 3 hebben leerlingen geleerd de *alfabetische* strategie toe te passen, d.w.z. klanken om te zetten in letters. Ze leerden ook dat je voor sommige klanken twee letters nodig hebt. Vanaf het begin is daarnaast ook geoefend op de *directe* strategie waarbij een woordbeeld wordt opgediept uit het mentale lexicon in het langetermijngeheugen. Zonder deze strategie kunnen lezen en spellen nooit voldoende snelheid krijgen. Het trainen van de directe

strategie wordt in Muiswerk adequaat geoefend met de zgn. flitsoefeningen. Een woord komt in groep 8 gedurende 350 msec in beeld. Daarna wordt het afgedekt door een rij tekens om het woordbeeld van het netvlies en te wissen en daadwerkelijk het mentale lexicon in de hersenen in te schakelen bij het vastleggen van het woord. Vervolgens moet gekozen worden welk woord gezien is, óf moet het geflitste woord getypt worden. Deze vaardigheid kan alleen digitaal getraind worden.

Voor een deel is spellen echt *afhankelijk* van deze directe strategie, het opdiepen van woorden uit het langetermijngeheugen, bijvoorbeeld waar het gaat om woorden met ei/ij en au/ou. We noemen dat 'weetwoorden' of 'onthoudwoorden' omdat door alleen door inprenten de juiste vorm geproduceerd kan worden.

Indirecte strategieën zijn naast de *alfabetische* aanpak (het omzetten van klanken in letters), de *orthografische* strategie, waarbij regels moeten worden toegepast die te maken hebben met de volgorde van letters in een woord (o.a. klinkerverenkeling en medeklinkerverdubbeling) en de *morfologische* strategie (o.a. de verlengingsregel), waarbij gekeken moet worden naar de bouw van een woord (handdoek) of van de zin waar het in voorkomt (hij wordt). De orthografische en morfologische aanpak wordt vanaf de tweede helft van groep 5 aangeleerd en daarna steeds verder uitgebouwd en geoefend.

Ook waar indirecte strategieën voorhanden zijn, is het onderwijs er over het algemeen op gericht leerlingen zoveel mogelijk woorden te laten opslaan in het langetermijngeheugen, waardoor het lezen en het spellen optimaal geautomatiseerd worden. Als ervaren spellers bijvoorbeeld het woord 'namen' schrijven, dan zijn ze meestal niet bezig met het toepassen van een regel, ze hebben het woord direct in hun hoofd, maar bij een onbekend woord als 'runen' is dat anders. Bij onbekende woorden moeten ze terug kunnen vallen op de alfabetische aanpak én op orthografische aanpak om de juiste regel te kunnen toepassen. Het paraat hebben van de regels vergt extra instructie. Het is een meta-talige en tamelijk abstracte bezigheid, die veel geoefend moet worden. Het is een van de redenen dat zelfs in het voortgezet onderwijs nog veel gezondigd wordt tegen het toepassen van basale spellingregels bij het spellen van minder bekende woorden.

MEER ZINTUIGEN

In Muiswerk Spelling 8 wordt veel beeldmateriaal gebruikt voor de visuele ondersteuning, waardoor woorden eerder herkend worden en waarmee ongemerkt ook woordbetekenissen worden aangeleerd. Daarnaast bevat het programma veel natuurlijk ingesproken geluid, waardoor ook het auditieve kanaal wordt ingeschakeld. Door de nadruk op 'doen' (typen, aanwijzen, slepen etc.) wordt op de derde plaats ook een beroep gedaan op de motoriek. Door het inschakelen van verschillende zintuigen, worden verschillende hersendelen geactiveerd, wat het opslaan van informatie bevordert. Een en ander bevordert ook de motivatie voor het werken met het programma.

DIAGNOSTISCHE AANPAK

Het basisprincipe van Muiswerkprogramma's is dat een diagnostische toets de leerling stuurt naar oefenmateriaal dat aansluit bij de fouten die gemaakt zijn. De toets kan herhaald worden en eventueel leiden tot opnieuw oefenen. Ook Spelling 8A en 8B zijn zo gestructureerd. Er kan op verschillende manieren gedifferentieerd worden. De bovengenoemde lesstof is ingedeeld in ru-

brieken (onderwerpen) en diezelfde rubrieken komen in de toetsen terug. De stof is cumulatief opgebouwd, d.w.z. wat in eerdere oefeningen is uitgelegd en geoefend, komt in latere oefeningen herhaaldelijk terug. In grote lijnen is de volgorde gebruikt waarin onderdelen van de spelling in het basisonderwijs aangeleerd moeten worden volgens de indeling van de SLO (Rapport Leers-tofliijnen begrippenlijst en taalverzorging).

DIRECTE FEEDBACK EN HULPSYSTEMEN

In veel oefeningen van Spelling groep 8 wordt specifieke feedback gegeven als de leerling een fout maakt, vaak voorzien van een hint, waarna hij het nog een of meer keer mag proberen goed te doen. De leerling kan ook altijd tussendoor een tip opvragen of uitlegschermen en spekschermen raadplegen. Hij mag bovendien het Muiswerk Woordenboek gebruiken door op deze te drukken:

Door de grote hoeveelheid beeldmateriaal en de mogelijkheid het woordenboek te raadplegen, bevordert Muiswerk Spelling 8 indirect ook de uitbreiding van de woordenschat.

STRUCTUUR

Elk Muiswerkprogramma omvat de stof die in een bepaalde leergroep behandeld dient te worden. Net als in eerdere leerjaren is er voor groep 8 een A-deel voor de eerste helft van het schooljaar en een B-deel voor de tweede helft. Snelle leerlingen kunnen natuurlijk al eerder aan het B-deel beginnen. De extra stof voor deze groep zit ook hier aan het eind van het B-deel.

Elk programma is opgedeeld in rubrieken die elk minimaal één spellingcategorie behandelen. We hebben daarbij zoveel mogelijk de categorieën gehanteerd die ook het Cito onderscheidt. De categorieën van Cito 3.0 zijn echter niet altijd hetzelfde als die van Cito 2.0 en ook de categorieën die in het materiaal van Cito Taalverzorging gehanteerd worden, wijken soms af. We noemen in onderstaand schema alleen de categorieën van 3.0 en Taalverzorging (TV).

In de kolommen ernaast is aangegeven welke stof wordt afgedekt door de Cito-toetsen en wat in de deoltoetsen van Muiswerk aan de orde komt. In de eerste rubrieken van 8A wordt de stof uit voorgaande jaren gedeeltelijk herhaald, onder andere om weggezakte of nog niet voldoende beheerste kennis weer even op te halen. De laatste drie rubrieken van deel 8B worden niet door de Muiswerktoetsen afgedekt, maar bevinden zich onder de zgn. gouden knop en zijn bedoeld voor de snelle leerlingen. Het is stof van die gewoonlijk pas in het voortgezet onderwijs aan de orde komt.

Als de spelling van een woord met meerdere categorieën te maken heeft, dan wordt het ingedeeld bij de categorie die op dat moment behandeld wordt. In de feedback wordt vaak wel gerefereerd aan eerder behandelde stof.

	Cito
	Muiswerk
	Muiswerk extra

Cito 3.0	Cito TV	categorieën	Cito-toetsen		Muiswerktoetsen							
			M8	E8	Deel 8A			Deel 8B				
					A t/m C	D t/m G	H t/m K	A t/m C	D t/m G	H t/m K	extra	
20+21	20+21	open en gesloten ltrgreep (herh)										
44	44	verkleinwoord -kje -aatje (herh)										
25	25	/ie/ geschreven als i (herh)										
26	26	/s/ geschreven als c										
27	27	/k/ geschreven als c										
28	28	apostrof-s										
29	29	woorden op -tie										
34	34	woorden met (-)y(-)										
34	37	tussenletter -s-										
34	37	tussenletter -e(n)-										
35	36	koppelteken										
20+21	20+21	klankgroepen en lettergrepen (herh)										
34	37	tussenletters -s- en -e(n)- (herh)										
35	36	koppelteken (herh)										
36	35	woorden met trema										
38	39	Franse leenwoorden										
39	40	Engelse leenwoorden										
40	41	/t/ geschreven als th										
41	42	-iaal, -ieel, -ueel, -eaal										
42	46	meerv op -es, -ik, -et										
44	43	/ks/ geschreven als x										
45		stoffelijk bijv. nw.										
48		restwoorden										
		afbreekregels										
		aaneenschrijven										
		meervouds-n zelfst. gebr.										

Hoe de spellingcategorieën van het Cito worden afgedekt door de Cito-toetsen voor groep 8 en de rubrieken van Muiswerk Spelling 8A en 8B.

OMVANG SPELLING 8A

Het lesbestand Spelling 8A bestaat uit 62 - vaak variabele - oefeningen en 4 variabele toetsen voor diagnose en evaluatie. Er zijn 249 ingesproken geluidsbestanden. Ook de 58 uitlegschermen zijn ingesproken. Voor een gedetailleerd stofoverzicht, zie blz. 25. In totaal bevat dit lesbestand ruim 2000 opgaven en worden veel verschillende oefenvormen gebruikt: *Rijen, Stenen, Open vraag, Flitskeuze, Flitstypen, verschillende meerkeuzevormen, Volgorde, Wijzig tekst en Kop-pelpuzzel.*

Het programma behandelt bijna 1000 unieke woorden (zie p.22 e.v.). Veel woorden komen twee, drie, of meer keer voor in de opgaven. In het overzicht is ook te zien welke woorden in de Cito-toetsen en Cito oefendictes voorkomen.

Spelling 8A heeft 185 uitlegschermen. Bij elke oefening horen een of meer van deze schermen met korte uitleg en voorbeelden. Deze vormen altijd het begin van de oefening. Tijdens het oefenen kan de uitleg op elk gewenst moment opnieuw geraadpleegd worden. De uitlegschermen zijn ingesproken door een natuurlijke stem. Zwakke lezers kunnen de inhoud dus ook beluisteren en zich daardoor beter concentreren.

LET OP: veel oefeningen kunnen slechts gemaakt worden als de computer voorzien is van geluid. Deze oefeningen zijn in de lijst te herkennen aan de asterisk. Op computers zonder geluid komen ze niet tevoorschijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de toetsen met open vragen.

Toetsen

Spelling 8A heeft drie deeltoetsen en 1 totaaltoets, gedeeltelijk in dicteevorm. Naast de actieve, productieve kant van spellen heeft spellen namelijk ook een passieve, receptieve kant: het herkennen en verbeteren van fouten in geschreven tekst. Het actieve spellen blijft voorop staan, maar vanaf groep 7 wordt ook het passieve spellen geoefend en getoetst. Dit in overeenstemming met de Cito-toetsen Taalverzorging. Leerlingen moeten in elke toets een aantal losse woorden intypen die voorgelezen worden. De context is een afbeelding, dan wel een hele zin waar het woord in voorkomt. Bij het passieve spellen zijn steeds vier zinnen te zien met in elke zin een gemarkeerd woord. Een van die woorden is fout. Die fout moet worden herkend en aangewezen.

Het Cito onderscheidt bijna vijftig verschillende spellingcategorieën. In Cito Spelling 3.0 en Cito Taalverzorging zijn die gedeeltelijk niet hetzelfde genummerd. Die categorieën vormen de basis voor de stofindeling van de spellingprogramma's van Muiswerk. We noemen dat rubrieken. Elke rubriek sluit af met een oefening, waarin de stof van de hele rubriek samenkomt. Het gaat om actief en soms ook om passief spellen. Deze laatste oefening lijkt op wat er in de toetsen bevraagd wordt. In de uitgebreide variabele toets komen alle onderwerpen aan de orde. De toetsen kunnen zowel voor diagnose als voor evaluatie gebruikt worden (formatief en summatief) omdat ze een variabele inhoud hebben, terwijl wel steeds dezelfde spellingcategorieën aan de orde komen. De stof is ondergebracht in drie afdelingen en de opbouw van onderwerpen en afdelingen

is cumulatief. Wat in eerdere oefeningen aan de orde kwam, wordt verderop bekend verondersteld. Voor een overzicht van de onderwerpen die per toets aan de orde komen, zie het schema op p.25.

Spelling 8A

Wat weet je al?

Alle oefeningen

Jouw oefeningen

Andere module Resultaten Woordenboek Terug

*Dit is het hoofdscherm van Spelling 8A. Pas na het maken van een formatieve (diagnostische) toets is de knop **Jouw oefeningen** geactiveerd. Daaronder bevindt zich een persoonlijk oefenprogramma, dat aansluit bij de gemaakte fouten.*

INHOUD SPELLING 8A

Hieronder eerst de rubrieken (onderwerpen) van Spelling 8A, de deoltoetsen die deze rubrieken afdekken, de Cito-toetsen waarin de stof bevraagd wordt en de Cito-categorieën waarmee de rubrieken corresponderen.

INDELING SPELLING 8A

Rub		stofomschrijving	voorbeelden	SLO	Cito	cat ⁵	TV-cat ⁶
A	Deel 1	open en gesloten lettergreep	notaris, bemanning	1F	M7, E7	20, 21	20, 21
B		verkleinwoord –kje, –aatje (herh)	kettinkje, parapluutje	1S/2F	M7, E7	44	44
C		/ie/ als i (herh)	diploma, kiwi, televisie	1F	M7, E7	25	25
D	Deel 2	/s/ geschreven als c	narcis, ceremonie	1F	M8/E8	26	26
E		/k/ geschreven als c	clown, camera, accordeon	1F	M8/E8	27	27
F		apostrof-s	's ochtends, komma's	1S/2F	M8/E8	28	28
G		woorden op -tie	vakantie, traditie	1F	M8/E8	29	29
H	Deel 3	woorden met (-)y(-)	yoghurt, hobby, pyjama	1F	M8/E8	34	34
J		tussenletter –s-	dorpsschool	3F	M8/E8	34	37
I		tussenletter –n-	pannenkoek, zonnebrand	1S/2F	M8/E8	34	37
K		koppelteken in samenstelling	zonne-energie, e-mail	3F	M8/E8	35	36

Tabel 1: de inhoud van Spelling 8A en de verbinding met de Cito-spellingtoetsen en –categorieën.

De eerste rubrieken van het programma zijn weer een overlapping met de stof van de voorgaande groep, om de in de zomervakantie weggezakte kennis weer op te halen. Er is echter veel variatie in oefeningen en oefenstof. Hier en daar is de stof iets verder uitgebreid en vaak zijn de behandelde woorden wat langer en wat minder frequent. Voor snelle leerlingen die de stof optimaal beheersen hoeft de dubbeling geen bezwaar te zijn omdat door de diagnostische aanpak die wij voorstaan, oefeningen alleen tevoorschijn komen als uit de deoltoets blijkt dat een leerling de stof nog niet (helemaal) beheerst. Hieronder is aangegeven hoe elk van de onderwerpen bij Spelling 8A is ingevuld.

RUBRIEK A: OPEN EN GESLOTEN LETTERGREEP

In deze rubriek wordt het toepassen van de regels van klinkerverenkeling en medeklinkerverdubbeling opnieuw geoefend. Regels die bij ons de naam 'enkelaar' en 'dubbelaar' gekregen hebben omdat die termen goed aangeven wat de leerling uiteindelijk moet doen. Deze stof valt onder de orthografische spellingen, maar veel leerlingen zullen de woorden ook leren door inprenting. Ook komen in deze rubriek voor het eerst de lettergrepen aan bod en de begrippen 'open' en 'gesloten' in dat kader. Twee oefeningen zijn meta-talig, d.w.z. leerlingen moeten daar kijken naar hoe de taal werkt. Tot deze abstractie zijn ze in groep 8 over het algemeen zeker in staat. De laatste oefening bevat de stof die ook in de toets bevraagd wordt. Er zijn vragen over de

⁵ categorie Cito 3.0

⁶ categorie Cito Taalverzorging 2015

theoretische noties die aan de orde geweest zijn en vragen waarin een woord gespeld moet worden.

Wat is hier gebeurd

2

Het woord is: **bonnetje**

Verdeel het in je hoofd in klankgroepen.
Welke regel of regels zijn gebruikt bij de spelling?

a) de enkelaar

b) de dubbelaar

c) geen enkelaar en geen dubbelaar

d) de enkelaar én de dubbelaar

Nog 15

Stel uit

A-Z

Tip !

Stop

Oefening A2 gaat nog over enkelaar en dubbelaar en is meta-talig. In de oefening moet de leerling aangeven welke regels in een bepaald woord zijn toegepast.

RUBRIEK B: VERKLEINWOORDEN OP -KJE EN -AATJE, -OOTJE, -UUTJE

Deze rubriek gaat weer over morfologische spellingvormen: de verkleinwoorduitgangen. Nu niet alleen -je(s) en -tje(s), -pje(s) en -etje(s), maar ook over verkleinwoorden op -kje en verkleinwoorden waarin de lange klank op het eind wordt verdubbeld (pandaatje, parapluutje). Ook woorden waarbij je niet precies kunt horen wat de uitgang is (beestje, kunstje) en enkelaar en dubbelaar moeten veelvuldig worden toegepast. De laatste oefening is weer een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt.

Wijs de delen aan en bouw het woord

1

p l u u p a

r a

t j e

Nog 15

A-Z Help i Stop

Oefening B2 is een volgorde-oefening. De lettergrepen van een verkleinwoord moeten in de juiste volgorde worden aangewezen.

RUBRIEK C: /IE/ GESCHREVEN ALS I

De spelling van woorden met ie of i is voor veel mensen lastig. Het zijn in principe *onthoudwoorden*. Er zijn echter wel wat aanwijzingen te geven op basis van de opbouw van woorden en de manier waarop ze worden uitgesproken.

Voor de schrijfwijze van de /ie/-klank IN een woord moet je het woord verdelen in klankgroepen. Hoor je een medeklinker achter de /ie/, schrijf dan in elk geval twee letters: /b...f/-/stuk/ → biestuk. Dat is de eerste stap. Hoor je géén medeklinker achter de /ie/ in de klankgroep, dan schrijf je hem soms als ie en in andere gevallen als i. Als je weet waar de klemtoon ligt, dan kun je daar iets aan hebben. In een klankgroep met /ie/-klank op het eind waar NIET de klemtoon op valt, schrijf je *meestal* een enkele i. We noemen deze groep woorden *piraat-woorden*. Dat is de tweede stap die gezet kan worden. Krijgt de /ie/klank op het eind van de klankgroep WEL een klemtoon, dan schrijf je meestal ie, *behalve* bij een tamelijk kleine groep uitzonderingswoorden die we *kilo-woorden* genoemd hebben (naast kilo ook: aline, artikel, familie, kantine, liter, titel). In de laatste oefening komt naast de actieve, productieve kant van het spellen ook de passieve kant aan bod. Leerlingen moeten eerst een aantal losse woorden intypen die voorgelezen worden en waarbij een afbeelding wordt getoond. Verderop zijn er steeds vier zinnen te zien met in elke zin een gemarkeerd woord. Een van die woorden is fout. Die fout moet worden herkend en aangewezen. Bij fouten volgt gerichte feedback en de mogelijkheid om te verbeteren. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

RUBRIEK D: /s/ GESCHREVEN ALS C

Deze rubriek gaat over de /s/ die geschreven wordt als c. Dat noemen we de *centwoorden*. Wanneer je een s of een c schrijft is niet met regels aan te geven. Er zit dus niets anders op dan deze centwoorden in te prenten. We besteden hier wel weer aandacht aan het verschijnsel familiewoorden, vaak afgeleide of samengestelde woorden die ook qua betekenis overeenkomsten hebben, bijvoorbeeld: *cel, eicel, celstraf*, en *centrum, centraal, concentreren*. In de laatste oefening komt naast de actieve, productieve kant van het spellen ook de passieve kant aan bod. Leerlingen moeten eerst een aantal losse woorden intypen die voorgelezen worden en waarbij een afbeelding wordt getoond. Verderop zijn er steeds vier zinnen te zien met in elke zin een gemarkeerd woord. Een van die woorden is fout. Die fout moet worden herkend en aangewezen. Bij fouten volgt gerichte feedback en de mogelijkheid om te verbeteren. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Letters invullen

Vul de ontbrekende letter(s) in. Geef enter na elk woord.

Mijn spe aliteit is pizza's bakken.

Mijn moeder is goed in het maken van na__ .

Overal staan prachtige gele nar__sen .

De gehaktballen __ssen als je ze in de pan doet.

Kaneel en nootmuskaat zijn spe__rijen .

Wij vonden die film afgrij__elijk .

Het telken... van die... is een... best...

Nog 16

A-Z Help Stop

In oefening D5 moeten overal twee of drie letters worden ingevuld. Het gaat niet alleen om de s of de c, maar ook om de i of ie van de vorige rubriek.

RUBRIEK E: /k/ GESCHREVEN ALS C

In deze rubriek gaat het om woorden met /k/ die geschreven wordt als een c. We noemen dat *colawoorden*. Wanneer je een k of een c schrijft is niet met regels aan te geven. Er zit dus niets anders op dan deze colawoorden in te prenten. Er zijn echter wel nogal wat woorden met overeenkomende woorddelen. Daar hebben we rijtjes van gemaakt. De laatste oefening heet 'Spellen en beoordelen'. In deze oefening komt naast de actieve, productieve kant van het spellen ook de

passieve kant weer aan bod. Leerlingen moeten eerst een aantal losse woorden intypen die voorgelezen worden en waarbij een afbeelding wordt getoond. Verderop zijn er steeds vier zinnen te zien met in elke zin een gemarkeerd woord. Een van die woorden is fout. Die fout moet worden herkend en aangewezen. Bij fouten volgt gerichte feedback en de mogelijkheid om te verbeteren. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Enkele rijtjes met colawoorden

Sommige woorden met een c die klinkt als een /k/ lijken op elkaar, bijvoorbeeld woorden die beginnen met com-, con- of ac- en woorden die eindigen op -ct. Hier wat voorbeelden, maar het zijn er meer.

<u>commando</u> <u>commandant</u> <u>commentaar</u> <u>compliment</u> <u>combineren</u> <u>compact</u>	<u>concert</u> <u>constant</u> <u>contact</u> <u>contant</u> <u>concentreren</u> <u>controleren</u>	<u>accent</u> <u>acteur</u> <u>actief</u> <u>acuut</u>	<u>correct</u> <u>conflict</u> <u>direct</u> <u>effect</u> <u>insect</u> <u>perfect</u> <u>project</u>
---	--	---	--

© Muiswerk Educatief

2 van 3

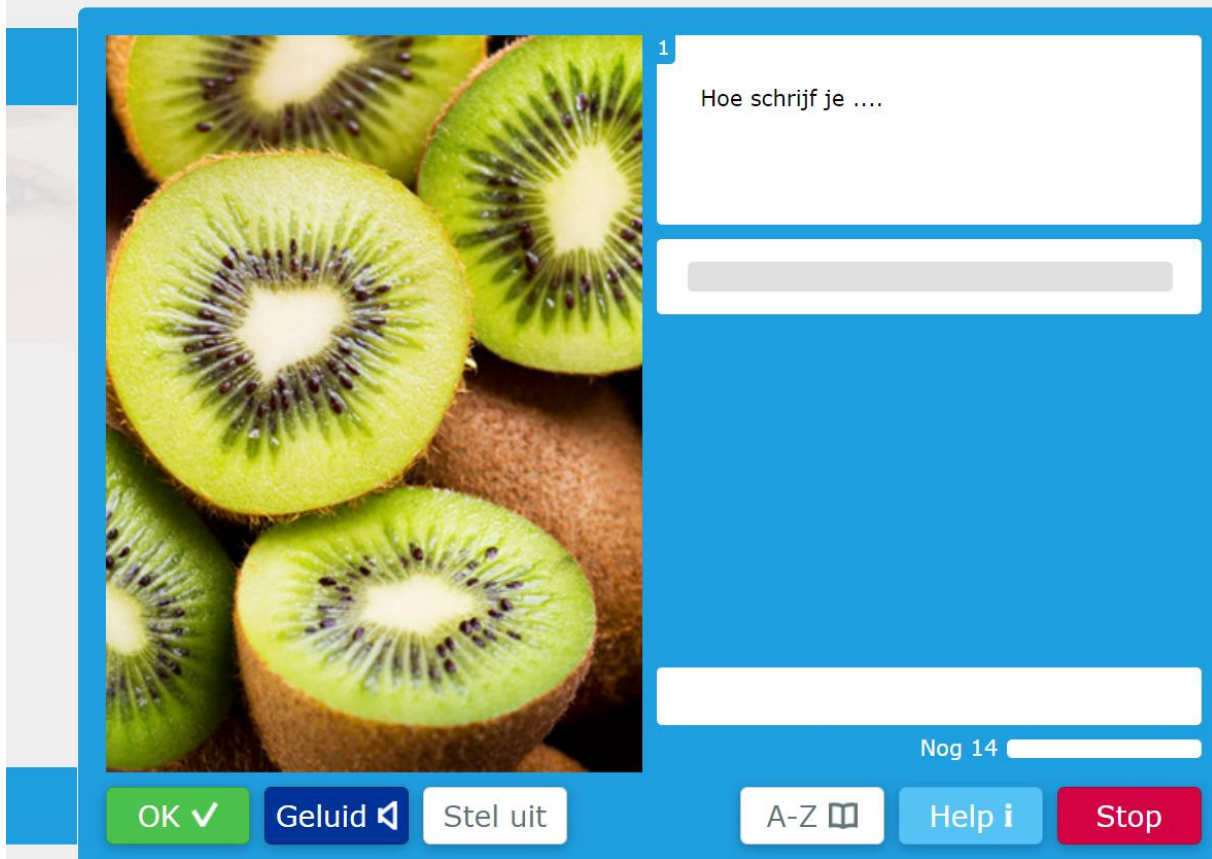
De woorden met /k/ als c noemen we colawoorden. Wanneer je een k of een c schrijft is niet met regels aan te geven. Er zit dus niets anders op dan deze colawoorden in te prenten. Er zijn wel nogal wat woorden met overeenkomende woorddelen. Daar hebben we rijtjes van gemaakt.

RUBRIEK F: APOSTROF-S

Deze rubriek gaat over het gebruik van vaste s versus apostrof-s. Dat is aan de orde in drie verschillende situaties: (1) bij de ingekorte naamvals vormen aan het begin van een woord ('s avonds), (2) bij de meervouden op -s (accu's) en (3) bij de genitief-vormen, de bezitsvormen, waarmee je aangeeft van wie iets is (Anna's fiets). Een voor een komen in de oefeningen deze toepassingen van de apostrof-s voorbij.

De laatste oefening heet 'Spellen en beoordelen' en omvat weer alle stof. Het gaat in deze oefening naast de actieve, productieve kant van het spellen ook om de passieve kant waarbij spellingen beoordeeld moeten worden. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

Spellen en beoordelen

1

Hoe schrijf je ...

Nog 14

OK ✓ Geluid Stel uit A-Z Help i Stop

Oefening F6 is de laatste oefening van rubriek F over het gebruik van de apostrof. De oefening bestaat gedeeltelijk uit een woorddictee en gedeeltelijk uit zinnen waarin één woord verkeerd geschreven is.

RUBRIEK G: WOORDEN OP -TIE

Rubriek J gaat over (leen)woorden op -tie. Deze uitgang wordt uitgesproken als /sie/ of /tsie/. We noemen dit *vakantiewoorden*. Voorbeelden:

/vaa/-/kan/-/sie → vakantie
/re/-/laa/-/tsie → relatie

Woorden op -tie worden vaak afgeleid uit andere woorden: Ik informeer iemand → ik geef hem *informatie*. Dat afleiden is de opdracht in de eerste oefening. De enkelaar en de dubbelaar moeten toegepast worden en omdat het leenwoorden zijn, komt ook de letter c als weergave van /s/ of /k/ herhaaldelijk terug. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt.

RUBRIEK H: WOORDEN MET Y

De letter y is de 25ste letter in het alfabet. We noemen die letter Griekse ij, of y-grec. Tegenwoordig komt de Griekse y alleen voor in leenwoorden, die we uit andere talen hebben overgenomen, bijvoorbeeld: *hobby, sorry, puppy*. Als de y op het eind van een woord staat, spreken we hem uit als /ie/. We noemen dat lollywoorden. Ook aan het *begin* van een woord of in een woord schrijf je soms een y: *yoghurt, yoga, dynamo, Egypte*. De /ie/-klank kan echter ook worden weer-

gegeven door ie of i. De keuze voor een van de drie vormen kan lastig zijn en er zijn geen regels voor.

De rubriek begint met een oefening die alleen over lollywoorden gaat. In de tweede oefening komen ook andere woorden met y erbij. De geëigende aanpak voor het leren van woorden waarvoor geen regels bestaan, is inprenten. Daarom is er zowel een flitstypen- als een flitskeuze-oefening. De laatste oefening omvat weer alle stof. Het gaat in deze oefening naast de actieve, productieve kant van het spellen ook om de passieve kant waarbij spellingen beoordeeld moeten worden. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

RUBRIEK I: TUSSENLETTER –S-

Bij het Cito vallen de tussenletters –s- en –e(n)- onder één categorie. Beide spellingproblemen komen in de Citotoetsen aan de orde. We behandelen ze hier in aparte rubrieken. Het correcte gebruik van de tussenletter –s- hoeft volgens de SLO pas op drempelniveau 3F beheerst te worden en de tussenletters –e(n) op niveau 1S/2F. Rubriek I gaat dus alleen over de tussenletter –s-. Hier is het leidende spellingprincipe de analogie, de vergelijking. In de eerste oefening wordt geleerd dat samenstellingen soms wel en soms geen extra s hebben, en in deze oefening is dat ook te horen. In de volgende oefeningen komen daar ook woorden bij waarin de extra s niet te horen is. In dat geval moet het woord vergeleken worden met een andere samenstelling. De laatste oefening is een woorddictee, gedeeltelijk met afbeeldingen en gedeeltelijk met zinnen waaraan een woord ontbreekt. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

RUBRIEK J: TUSSENLETTERS –E(N)-

Rubriek J gaat alleen over de tussenletters –e(n)-. Hier moeten orthografische regels worden gevolgd om bij de juiste spelling terecht te komen, want de extra –n- is vaak niet te horen. De eerste oefening werkt met plaatjes op basis waarvan een samenstelling moet worden gemaakt. In alle gevallen gaat het hier nog om een samenstelling met tussen-n-. Daarbij moeten ook vaak andere regels worden toegepast (enkelaar, dubbelaar, omzetting van f naar v, etc). Pas in de derde oefening komen ook de woorden aanbod die alleen een tussen-e krijgen, maar dat gaat stap voor stap: (1) Heeft het eerste woord een meervoud? (2) Heeft het eerste woord een meervoud op –en? Dan volgen er andere oefeningen. De laatste oefening omvat weer alle stof. Het gaat in deze oefening naast de actieve, productieve kant van het spellen ook om de passieve kant waarbij spellingen beoordeeld moeten worden. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

RUBRIEK K: KOPPELTEKEN

Ook het gebruik van het koppelteken hoeft volgens de SLO pas op niveau 3F beheerst te worden, maar omdat de categorie wel in de Cito-toetsen aan de orde komt, behandelen we het hier in een aparte rubriek. Het koppelteken is nodig bij (1) klinkerbotsingen (na-apen), (2) als lettercombinaties verkeerd gelezen kunnen worden (mini-jurk), (3) aardrijkskundige namen die uit twee delen bestaan (Noord-Holland), (4) woorden die met een afkorting beginnen, of met letter(s), cijfer(s), teken(s) (A4-formaat), (5) samenstellingen die met ex- of oud- beginnen (oud-burgemeester). De eerste oefening werkt met plaatjes op basis waarvan een samenstelling moet worden gemaakt. Daarna volgt een serie gevarieerde oefeningen. De laatste oefening omvat weer alle stof. Het gaat in deze oefening naast de actieve, productieve kant van het spellen ook

om de passieve kant waarbij spellingen beoordeeld moeten worden. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

WOORDEN IN MUISWERK SPELLING 8A

Rubriek A : open en gesloten lettergreep

aandachtig - aandeelhouder - abonnement - ademen - afzonderlijk - anoniem - apparaat - appels - bakstenen - belangstelling - bemanning - bergbeklimmer - betaling - binnenkomen - binnensteden - blinddoeken - bloemen - blokkeren - bonnetje - boterhammetje - Chinees - communiceren - demonstreren - dovenscholen - dubbelvrouwen - dwergkoningin - echtgenote - feestelijke - feestkleding - feesttenten - fietsleutel - gebarentaal - geboren - geruststellen - geschreven - gezichtsuitdrukking - giraf - grappenmaker - groente - hagelslag - hangsloten - herinneren - herkennen - hittegolf - horende - hotelkamers - informatie - ingewikkeld - installatie - klappertanden - knapperig - koksmessen - kussenslopen - kwekerij - leestekens - leraar - leugenaar - lieveling - makelaar - meningen - mogelijkheid - mussen - natuurlijk - nodig - nummerplaat - observeren - officiële - onderdelen - ontsnappen - ontspanning - ontwikkeld - onverstoorbaar - opnemen - organisatie - overburen - overwinning - personeel - perziken - platteland - poppenspeler - prikkeldraad - rechthoekig - reddingsboten - reddingswerkers - regendruppel - reigers - rekening - rommelmarkt - salamander - schandalig - schitterend - sjouwen - slakkensoort - smetteloos - snappen - sneller - stapelbedden - steenbokken - stroopwafel - stroopwafels - tapijten - tennisballen - terrorisme - tweetalig - verlovings - verpakking - verschillende - verving - vlekkerig - vliegen - vrijwilliger - Wapperkids - waterkannen - wetenschapper - winterkleding - zeggen - zomerkleding - zwemmend - zwemspullen - zwijgen

Rubriek B : verkleinwoord -kje, -aatje, -ootje -uutje

aanknopingspuntje - acrobaatjes - appeltaartje - beestje - bloedinkje - bloemetje - boerderijtje - boomstammetje - boordje - boortje - brilletje - bruggetje - brugleuninkje - buiginkje - buurjongetje - cafeetje - cameraatje - dicteetje - dienblaadje - dorpje - duootje - extraatje - gangetjes - geheimpje - gokspelletje - haardje - haartjes - halskettinkje - hellinkje - hemdje - hoeraatje - huidontstekinkje - insectje - kampeerautootje - kanoetje - kettinkje - keukenraampje - kilootje - kleurenfotoetje - kommetje - koninkje - korstje - krakelingetjes - kroontje - krullertjes - kunstjes - leninkje - liedje - magnoliaatje - mannetje - marktkraampje - melkkannetje - menuutje - mouwtje - omaatje - onderarmpje - optelsommetje - pandaatje - paprikaatje - parapluutje - pindaatje - potloodpuntje - productje - programmaatje - puddinkje - rafeltjes - ringbaardje - rondootjes - schemaatje - schuimpjes - slootje - slotje - sluitinkje - snoeptomaatje - snorretje - soloetje - spelletjes - stolaatje - stompjes - tangetje - tekeningetje - theekopjes - toegangspoortje - tutuutje - vakantiehuisje - vergissinkje - versierinkje - versierinkjes - vlaatjes - vlaggetjes - vlechtjes - winterkoninkje

Rubriek C : /ie/ geschreven als i

aanzienlijk - abrikoos - actie - adviezen - agressie - agressief - alinea - allergie - andijvie - antilope - antilopen - artiest - artikel - bacterie - balie - bami - bedienen - bedriegen - bepaald - bikini - briefpapier - calorie - categorie - centimeter - compliment - diamant - diamanten - digitaal - dirigent - dirigeren - divers - diverse - doorvliegen - emigrant - emotie - energie - eskimo - etiket - etiketten - explosie - fabrieken - fabrikant - familie - fantasie - februari - figuur - figuurlijk - finale - frituren - frituur - gekleurd - geschiedenis - gevoed - glanzend - helikopter - herrie - hierdoor - honingklieren - horizon - idee - idool - imiteren - industrie - jaloezie - januari - jubileum - juli - jullie - juni - kandidaat - kantine - kilometer - kiwi - klassieke - komedie - kritiek - kwestie - lelie - liniaal - macaroni - maggi - marinier - maxi - maximaal - melodie - merci - merrie - mierenest - millimeter - mini - minuten - muzikaal - nasi - onopvallend - pagina - peterselie - piepklein - pilaar - pilaren - piloot - plezierig - politiek - positief - publiek - relatief - rivier - rivieren - romantiek - ruzie - safari - salami - serie - sigaar - sliert - spaghetti - speciaal - spiegel - spinazie - spiraal - sportieve - sportiviteit - stiekem - subtiel - suikerbiet - suikerbieten - taxi - televisie - territorium - tragedie - tralies - tribune - uniform - universiteit - ventilatie - verdrietig - verliezen - viezerik - visite - wegpiraat - Zuid-Amerika - zwaardkolibrie

Rubriek D : /s/ geschreven als c

accordeon - afgrijselijk - ambulance - basis - besef - cello - celstraf - cement - centen - centraal - centrale - centrum - ceremonie - cervelaatworst - cijfer - cijfertje - circus - circustent - cirkel - cirkelzaag - citroen - citrusvruchten - december - deciliter - deksel - docenten - dosis - eurocent - felicities - feliciteren - financieel - koetsier - kruisen - kruising - lanceerbasis - lanceren - lucifer - massaal - medicijn - medicijnen - narcissen - oceaan - officier - parasol - percentage - pincet - precies - proces - provincie - racisme - recentelijk - recept - reserve - salade - sandaal - sensatie - serieus - servet - servetten - sieraad - sigaretten - sijpelt - simpel - sire - sirene - sissen - speerij - speerijen - specialiteit - visie

Rubriek E : /k/ geschreven als c

acrobaat - acrobaten - acteur - actiefoto - activiteiten - actrice - acute - akkoord - akte - anker - bedrukt - beperkt - cactus - cactussen - camera - cavia - CliniClowns - clowns - cocon - collega - commandant - commentaar - commode - compact - concert - conducteur - constructie - contact - continu - contributie - controleren - creatief - criminaliteit - criminelen - culturen - cultuur - cursus - cursussen - dictee - directeur - effect - ekster - geblokt - gestrikt - inclusief - insect - insecten - inspecteur - kachel - kamelen - kapitaal - kasteel - kleding - kliniek - klooster - kokosnoot - kompas - kostelijk - kostuum - krediet - locatie - lokaal - makreel - markt - masker - microfoon - nectar - object - octaaf - orka - overdekt - pakketje - paprika - parkieten - pictogram - product - producten - projecten - respect - riskant - schmink - schrikt - seconden - speculaas - stopcontact - structuur - viaduct - viaducten

Rubriek F : Apostrof-s

abonnees - accu's - agenda's - anjers - Anna's - Aries - attracties - auto's - baby's - Bello's - Bentes - bikini's - bureaus - buurmans - cadeaus - cafés - cavia's - chimpansees - cijfers - dadels - dahlia's - dia's - dinertjes - dochters - dokters - dombo's - doppinda's - Emma's - emoties - eskimo's - etalages - euro's - families - Fatima's - feestjes - finales - firma's - foto's - frietjes - gorilla's - Hiddes - hobby's - Hugo's - hyena's - Inges - jasjes - Jaspers - Jips - jury's - kabels - kangoeroes - kano's - kikkertjes - kiwi's - koffers - ladders - leiders - lilies - lepels - lichtjes - Linettes - logo's - lolly's - lucifers - Maartjes - machines - Mara's - Maria's - Maxima's - meisjes - menu's - moeders - muntjes - nota's - nummers - obers - oma's - opa's - paraplu's - party's - piano's - pinda's - poeders - polders - pony's - portemonnees - prestaties - punaises - puppy's - pyjama's - radio's - reacties - roodborstjes - ruzies - 's Avonds - 's maandags - 's middags - 's morgens - 's Nachts - 's Ochtends - 's winters - 's Woensdags - 's Zaterdags - 's zomers - 's zondags - salto's - Sannes - schema's - schoulers - schrijvers - sinaasappels - ski's - slimmerds - sneeuwkllokjes - stukjes - sufferds - taboes - televisies - Theo's - tureluurs - vaders - vakanties - viooltjes - vogels - waterlelies

Rubriek G : Woorden op -tie

acceptatie - adoptie - ambitie - arrestatie - assistentie - attentie - auditie - collectie - combinatie - competitie - conditie - consumptie - correctie - demonstratie - directie - discriminatie - discussie - donatie - excursie - felicite - garantie - graffiti - injectie - inspiratie - instructie - instructies - intimidatie - operatie - optie - politie - politiebureau - presentatie - productie - reactie - reparatie - repetitie - spatiebalk - vakantie

Rubriek H: Woorden met y

actie - advies - antiek - baby - bacteriën - bandiet - body - brie - buggy - buggydrager - calorieën - dinosaurus - dynamisch - dynamo - dyslexie - Egypte - folie - fysiek - fysiotherapie - gymnasium - gymnastiek - hobby - hobbyboer - hyacint - hyena - jury - klassiek - koffie - kopie - kwartier - lady - lieverd - lolly - lollyfabriek - lollystokjes - ministerie - muzikant - mysterie - mysterieus - nylon - nyldraad - panty - pantykousje - party - pistool - pony - psyche - psycholoog - pyjama - pyromaan - python - reptiel - riool - royaal - salmiak - sexy - sierlijk - sinaasappel - situatie - sorry - story - symbolen - symbolisch - symbool - systeem - systemen - teddy - tyfoon - typen - video - yankee - yen - yoga - yogales - yoghurt - yoghurtsmaak

Rubriek I: tussenletter –s-

aanvalssein - aardschok - achterstand - achterwerk - adamsappel - appelstroop - arbeidstijd - beeldscherm - be-roepsspeler - brandslang - brandstapel - bruidsschat - bruidsluier - bruidstaart - dokterszoon - dorpsplein - dorpsstraat - etenstijd - fabrieksstad - gedragsregel - gezichtsverlies - hartchirurg - hartprobleem - hartslag - heuveltop - hinderpaal - hoofdkantoor - hoofdzuster - hoogslaper - hoorspeler - houtstapel - huisarts - jaarwisse-ling - jagershoed - kampvuur - kerstfeest - koningsdochter - laserstraal - meningsverschil - modderstap - motor-blok - najaarszon - ochtendspits - oorarts - oorlogsschip - oorlogsvloot - oorschelp - persoonsbewijs - preisoep - rechtsbuiten - rechtszaak - rechtszaken - roomsoes - rotanstoel - sleutelbos - sluitingstijd - stationschef - stati-onsplein - stationsstraat - suikerziekte - tankchauffeur - varkensleer - varkensstaart - varkensstal - vechtsport - vissersboot - vlinderstruik - voedingsstof - vogelspin - volkslied - volkssport - vrijheidsstraf - waterglas

Rubriek J: tussenletter –e(n)-

aardedonker - abrikozenjam - ambulancedienst - aspergesoep - behandelingsplan - berenjong - bessenjam - bessensap - bessenstruik - bloemenzaak - boekenlegger - boekenplank - boerenkaas - bokkensprong - bramen-jam - brievenbus - brillenglas - burenhulp - chocolademelk - dennenbos - dierenarts - dierenbescherming - erw-tensoep - geitenkaas - gerstekorrels - gezelschapsdieren - giraffennek - heldendaad - hellevuur - herenkleding - hondenhok - horlogemaker - huizenblok - instrumentenkoffer - instrumententafel - kattenliefhebber - kersenpit - kippenhok - kippenvel - kippenvlees - krantenknipsel - krentenbol - krentenbollen - lazerstralen - lentegeluiden - lerarenkamer - machinekamer - maneschijn - modeblad - muggenzifter - ossentong - paardenbeen - paarden-bloem - paardenhouder - paardenstaart - pannenkoek - pauwenveer - perentaart - personenauto - poppenhuis - reservespeler - rijstepap - roggebrood - rozenstruik - ruggengraat - ruimtegebrek - schoenendoos - schroeven-draaier - secondewijzer - slavenwerk - speldenkussen - sterrenbeeld - stoelendans - tarwemeel - vissenbloed - voedingsschema - vorstenkroon - vriendenkring - vrouwenstem - weidevogels - woordenboek - ziekenhuis - zon-nebloem - zonnestraal - zonnestralen

Rubriek K: koppelteken

%-teken - 20-jarige - 40+-kaas - 65+-kaart - A4-formaat - achtienjarige - Antwerpen-Oost - assurantieagent - astma-aanval - autoindustrie - auto-ongeluk - autorijden - bel-etage - Belgisch-Limburg - blindengeleidehond - bom-melding - brommergek - bruto-export - camera-unit - chocolade-ei - commando-opdracht - consumptie-aardappel - diepte-interview - diepzeeonderzoek - dijk-ramp - diploma-uitreiking - diskette-eenheid - drieweg-stekker - ex-vrouw - fantasieartikel - file-ellende - fotoalbum - galabal - garage-ingang - gehandicaptensport - gehoorapparaten - gevarendriehoek - guerrillaoorlog - heteluchtkachel - informatiebalie - informatieoverdracht - klaar-over - mbo-student - na-apen - na-aper - nachtblindheid - Noord-Holland - Noord-Hollandse - octrooiaan-vraag - paralympische - politieagent - politieoptreden - progressie-effect - raceauto - radio-omroep - revalidatie-instelling - roei-instrument - ski-jack - slaolie - slechtziende - snoeptrommel - tosti-ijzer - T-shirt - tv-programma - tv-reclame - urineonderzoek - vanille-ijs - vierploegendienst - vijffarenplan - voetbalschoenen - vreugdevuren - vuilnisbakken - VVD-minister - wc-borstel - wc-papier - West-Europees - zebra-achtig - zee-eend - zee-eqel - zelf-vertrouwen - zestiende-eeuws - zwaarmoedig

OVERZICHT OEFENINGEN EN TOETSEN SPELLING 8A

Links in het overzicht staan de onderwerpen van de rubrieken. In de tweede kolom de namen van de oefeningen die over het onderwerp gaan. (*) betekent: geluid onmisbaar.

Rubriek	Oefening	Type	Uitleg	Opgaven
Z [Toets]	1 Rubriek A t/m C (*)	Meerkeuze	1	24
	2 Rubriek D t/m G (*)	Meerkeuze	1	24
	3 Rubriek H t/m K (*)	Meerkeuze	1	24
	4 Rubriek A t/m K (*)	Meerkeuze	1	44
A open en gesloten lettergreep	1 Woorden raden	Open vraag	1	14
	2 Wat is hier gebeurd	Meerkeuze	2	16
	3 Verdeel in lettergrepen	Open vraag	2	14
	4 Over lettergrepen	Meerkeuze	3	12
	5 Waar of niet waar	Meerkeuze	0	12
	6 Babygebaren	Wijzig tekst	3	23
	7 Spellen en indelen (*)	Meerkeuze	3	15
B verkleinwoorden -kje, -aatje	1 Verkleinwoord maken	Open vraag	3	15
	2 Verkleinwoorden bouwen	Volgorde	3	15
	3 Woorden afmaken	Wijzig tekst	4	20 .. 21
	4 Woorddictee (*)	Open vraag	3	14
C /ie/ geschreven als i	1 Tien juniwoorden	Stenen	2	10
	2 Flits en typ	Open vraag Flits	2	14
	3 Tien piraatwoorden	Stenen	1	10
	4 Woorden raden	Open vraag	3	12
	5 Met i of ie (*)	Rijen	6	20
	6 De kolibrie	Wijzig tekst	4	24
	7 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	5	14
D /s/ geschreven als c	1 Flits en typ	Open vraag Flits	2	14
	2 Tien centwoorden	Stenen	3	10
	3 Met een c of met een s (*)	Rijen	3	20
	4 Vraag en antwoord	Open vraag	2	12
	5 Letters invullen	Wijzig tekst	2	16
	6 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	14
E /k/ geschreven als c	1 Flits en typ	Open vraag Flits	2	14
	2 Tien colawoorden	Stenen	4	10
	3 Met een c of met een k (*)	Rijen	4	20
	4 Vraag en antwoord	Open vraag	3	14
	5 Clowns	Wijzig tekst	3	20
	6 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	14
F apostrof-s	1 Meervoud -en of -s	Rijen	3	20
	2 Tien woorden met apostrof s	Stenen	3	10
	3 Een of meer	Wijzig tekst	2	20 .. 21
	4 Woorden inkorten	Open vraag	3	8
	5 Van wie het is	Open vraag	1	12
	6 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	5	14
G woorden op -tie	1 Flits en typ	Open vraag Flits	2	14

	2 Woord afleiden	Open vraag	2	12
	3 Gesprek met de politie	Wijzig tekst	3	18
	4 Woorddictee (*)	Open vraag	2	14
H woorden met y	1 Tien lollywoorden	Stenen	3	10
	2 Met y of niet met y (*)	Rijen	4	20
	3 Flits en typ	Open vraag Flits	3	12
	4 Flits en kies	Meerkeuze Flits	3	14
	5 Lolly's	Wijzig tekst	4	20
	6 Spell en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	14
I tussen-s	1 Samenstelling kiezen	Meerkeuze	1	14
	2 Samenstelling maken	Open vraag	2	12
	3 Tien woorden met tussen-s	Stenen	4	10
	4 Met of zonder tussen-s	Rijen	4	20
	5 Woorddictee (*)	Open vraag	3	12
J tussen-n	1 Woorden samenstellen	Open vraag	2	12
	2 Samenstellen stap voor stap	Meerkeuze	2	16
	3 Tien samenstellingen met -en-	Stenen	3	10
	4 Samenstellingen met -e- of -en-	Rijen	4	20
	5 De dierenarts	Wijzig tekst	4	18
	6 Spell en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	14
K koppelteken	1 Woorden samenstellen	Open vraag	3	6
	2 Tien woorden met koppelteken	Stenen	3	10
	3 Koppelteken of niet	Rijen	4	20
	4 Jasper en Cindy	Wijzig tekst	4	24
	5 Spell en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	14

OMVANG SPELLING 8B

Het lesbestand Spelling 8A bestaat uit 76 - vaak variabele - oefeningen en 4 variabele toetsen voor diagnose en evaluatie. Er zijn 165 ingesproken geluidsbestanden. Ook alle 74 uitlegschermen zijn ingesproken. Voor een gedetailleerd stofoverzicht, zie blz. 39. In totaal bevat dit lesbestand ruim 2300 opgaven en worden veel verschillende oefenvormen gebruikt: *Rijen, Stenen, Open vraag, Flitskeuze, Flitstypen, verschillende meerkeuzevormen, Wijs aan in tekst, Slepen, Wijzig tekst.*

Het programma behandelt ruim 1300 unieke woorden (zie p. 34 e.v.). Veel woorden komen twee, drie, of meer keer voor in de opgaven. In het overzicht is ook te zien welke woorden in de Cito-toetsen voorkomen.

Spelling 8A heeft 74 verschillende uitlegschermen. Bij elke oefening horen een of meer van deze schermen met korte uitleg en voorbeelden. Deze vormen altijd het begin van de oefening. Tijdens het oefenen kan de uitleg op elk gewenst moment opnieuw geraadpleegd worden. De uitlegschermen zijn ingesproken door een natuurlijke stem. Zwakke lezers kunnen de inhoud dus ook beluisteren en zich daardoor beter concentreren.

LET OP: veel oefeningen kunnen slechts gemaakt worden als de computer voorzien is van geluid. Deze oefeningen zijn in de lijst te herkennen aan de asterisk. Op computers zonder geluid komen ze niet tevoorschijn. Dat geldt bijvoorbeeld voor de toetsen met open vragen.

Toetsen

Spelling 8B heeft drie deeltoetsen en 1 totaaltoets, gedeeltelijk in dicteevorm. Naast de actieve, productieve kant van spellen heeft spellen namelijk ook een passieve, receptieve kant: het herkennen en verbeteren van fouten in geschreven tekst. Het actieve spellen blijft voorop staan, maar vanaf groep 8 wordt ook het passieve spellen geoefend en getoetst. Dit in overeenstemming met de Cito-toetsen. Leerlingen moeten in elke toets een aantal losse woorden intypen die voorgelezen worden. De context is een afbeelding, dan wel een hele zin waar het woord in voorkomt. Bij het passieve spellen zijn steeds vier zinnen te zien met in elke zin een gemarkeerd woord. Een van die woorden is fout. Die fout moet worden herkend en aangewezen.

Het Cito onderscheidt bijna vijftig verschillende spellingcategorieën. Die vormen de basis voor de stofindeling van de spellingprogramma's van Muiswerk. We noemen dat rubrieken. Elke rubriek sluit af met een dictee, waarin het gaat om actief en/of passief spellen. Dit dictee lijkt op wat er in de toetsen bevraagd wordt. In de uitgebreide variabele toets komen alle onderwerpen aan de orde. De toetsen kunnen zowel voor diagnose als voor evaluatie gebruikt worden (formatief en summatief) omdat ze een variabele inhoud hebben, terwijl wel steeds dezelfde spellingcategorieën aan de orde komen. De stof is ondergebracht in drie afdelingen en de opbouw van onderwerpen en afdelingen is cumulatief. Wat in eerdere oefeningen aan de orde kwam, wordt verderop bekend verondersteld. Voor een overzicht van de onderwerpen die per toets aan de orde komen, zie het schema op p.25.

INHOUD SPELLING 8B

Hieronder eerst de rubrieken (onderwerpen) van Spelling 8B, de deoltoetsen die deze rubrieken afdekken, enkele voorbeelden, de Cito-toetsen waarin de stof bevraagd wordt en de Cito-categorieën waartoe de woorden behoren.

INDELING SPELLING 8B

Ru b		stofomschrijving	voorbeelden	SLO	Cito	cat ⁷	TV- cat ⁸
A	Deel 1	klankgroepen en lettergrepen (herh)	notaris, bemanning	1F	M8/E8	20, 21	20, 21
B		tussenletters –s- en –e(n)- (herh)	dorpsschool, pannenkoek	1S/2F	M8/E8	34	37
C		koppelteken in samenstelling (herh)	zonne-energie, e-mail	3F	M8/E8	35	36
D		trema, ook bij –ie of –i	zeeën, ruïne, drieëntwintig	3F	M8/E8	36	35
E	Deel 2	Franse leenwoorden	bureau, trottoir, chalet	1F	M8/E8	38	39
F		Engelse leenwoorden	manager, clinic, laptop	1F	M8/E8	39	40
G		/t/ als th	thee, telepathie, theater, thuis	1F	M8/E8	40	41
H		-iaal, -ieel, -ueel, -eaal	liniaal, ritueel, ideaal	1F	M8/E8	42	46
I	Deel 3	meervoud op –es, –ik, –et	lemmeten, monniken	?	M8/E8	43	
J		/ks/ als x	taxi, explosie	1F	M8/E8	44	43
K		stoffelijke bnw	houten, zilveren, wollen	1S/2F	M8/E8	45	
L		restwoorden	vondst, museum, alleszins	1F	M8/E8	48	
M	gouden knop	afbreekregels	ge-beuren, gebeu-ren	1S/2F			
N		aan elkaar of los	langeafstandsloper	3F			
O		meervouds-n zelfst gebruik	alle(n), de meeste(n)	3F			

Tabel 2: de inhoud van Spelling 8B en de verbinding met de Cito-spellingtoetsen en –categorieën.

Er is een overlapping met wat in de eerste helft van groep 8 al hoort te zijn aangeleerd. Die overlapping is met name belangrijk voor leerlingen die nog hiaten hebben. Voor andere leerlingen hoeft de dubbeling geen bezwaar te zijn omdat door de diagnostische aanpak die wij voorstaan die oefeningen alleen tevoorschijn komen als uit de deoltoets blijkt dat een leerling de stof nog niet (helemaal) beheerst. Hieronder is aangegeven hoe elk van de onderwerpen bij Spelling 8B is ingevuld. Waar sprake is van overlapping met Spelling 8A, is vaak wel gekozen voor wat langere en iets minder frequente woorden, of is de stof verder uitgebreid.

RUBRIEK A: KLANKGROEPEN EN LETTERGREPEN

In deze rubriek wordt het toepassen van de regels van klinkerverenkeling en medeklinkerverdubbeling opnieuw geoefend. Ook komen in deze rubriek voor de lettergrepen aan bod, die in 8A voor het eerst zijn behandeld en en de begrippen ‘open’ en ‘gesloten’ in dat kader. Twee oefeningen zijn meta-talig, d.w.z. leerlingen moeten daar kijken naar hoe de taal werkt. Tot deze abstractie zijn ze in groep 8 over het algemeen zeker in staat. De laatste oefening bevat de stof

⁷ categorie Cito 3.0

⁸ categorie Cito Taalverzorging 2015

die ook in de toets bevraagd wordt. Er zijn vragen over de theoretische noties die aan de orde geweest zijn en vragen waarin een woord gespeld moet worden.

Wijs het juiste antwoord aan

1

Welk woord begint met een open lettergreep?

a) natuurlijk

b) aardig

c) suffig

d) echtgenote

Nog 12

Stel uit A-Z Tip ! Stop

Oefening A3 gaat over open en gesloten lettergrepen en de kenmerken daarvan. Het is een metatalige oefening, waarin met enige afstand gekeken wordt naar hoe de taal in elkaar zit.

RUBRIEK B: TUSSENLETTERS –S- EN –E(N)-

Bij het Cito vallen de tussenletters –s- en –e(n)- onder één categorie. Hier behandelen we ze nu ook in één rubriek, nadat ze in 8A ieder afzonderlijk aan de orde geweest zijn. Het correcte gebruik van de tussenletter –s- hoeft volgens de SLO pas op drempelniveau 3F beheerst te worden en de tussenletters –e(n) op niveau 1S/2F, maar de tussenletters komen wel in de Citotoetsen voor groep 8 aan de orde. Het leidende spellingprincipe voor de tussenletter –s- is de analogie, de vergelijking. Als je niet kunt horen of een extra s geschreven moet worden, dan vergelijk je het woord met een andere samenstelling.

Voor het gebruik van de tussenletters –e(n)- moeten orthografische regels worden gevolgd, want de extra –n- is vaak niet te horen. De beide spellingproblemen worden eerst afzonderlijk behandeld en verderop in de rubriek ook door elkaar. De laatste oefening omvat weer alle stof. Het gaat in deze oefening naast de actieve, productieve kant van het spellen ook om de passieve kant waarbij spellingen beoordeeld moeten worden. De woorden in 8B zijn vaak wat moeilijker dan de woorden in 8A bij dezelfde rubriek. Voor een overzicht, zie p.35.

RUBRIEK C: KOPPELTEKEN

Hoewel het gebruik van het koppelteken hoeft volgens de SLO pas op niveau 3F beheerst hoeft te worden, komt deze categorie wel in de Cito-toetsen aan bod. In een van de laatste rubrieken van 8A is het spellingprobleem behandeld en hier wordt dat herhaald. Om hier geen fouten in te maken, moet je een aantal regels kennen en ook de spelling en de uitspraak van woorden goed kunnen analyseren. Het koppelteken is nodig bij (1) klinkerbotsingen (na-apen), (2) als lettercombinaties verkeerd gelezen kunnen worden (mini-jurk), (3) aardrijkskundige namen die uit twee delen bestaan (Noord-Holland), (4) woorden die met een afkorting beginnen, of met letter(s), cijfer(s), teken(s) (A4-formaat), (5) samenstellingen die met ex- of oud- beginnen (oud-burgemeester). De opbouw van de rubriek gaat weer van gemakkelijk naar moeilijk. In de eerste oefening moet op basis van plaatjes een samenstelling worden gemaakt waar altijd een koppelteken in voorkomt. Dan volgen enkele andere oefeningen, waarbij het gaat om wel of niet plaatsen van een koppelteken. De laatste oefening omvat weer alle stof. Het gaat in deze oefening naast de actieve, productieve kant van het spellen ook om de passieve kant waarbij spellingen beoordeeld moeten worden. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 35.

RUBRIEK D: TREMA

Het trema of deelteken voorkomt een verkeerde uitspraak. Vóór de letter waar twee puntjes op staan, *breekt* het woord. Je krijgt dan twee lettergrepen. Bijvoorbeeld bij 'ruïne' en 'geïnterviewd'. Soms plaats je geen trema, waar je toch twee lettergrepen hoort, bijvoorbeeld in woorden met de uitgang -eum (museum) of de uitgang -ien (elektricien). En bij woorden op -ieel, -ieer, -ieet of met een dubbele i is het trema niet nodig door de dubbele letter.

Deze rubriek bestaat uit zes oefeningen, waarbij begonnen wordt met de koppeling tussen klankgroepen en lettergrepen. In een tekst over bacteriën en virussen moeten letters met en zonder trema worden ingevuld. De laatste oefening heet 'Spellen en beoordelen'. Zowel de actieve als de passieve kant van het spellen van woorden met een trema komt hier weer aan bod. Net als in de toetsen.

Bacteriën en virussen

Vul overal een of twee letters in. Soms moet ergens een trema op.

BACTERIËN EN VIRUSSEN

De offici__le naam van bacteri_n is 'bacteria'. Het zijn heel kleine levende wezens, van maar één celletje groot. Alleen te zien met een m__croscoop.

Elke cel kan zich razendsnel in twee__n delen. Uit een enkele bacter__ kunnen zo binnen een dag miljoenen nieuwe bacteriën ontstaan.

De meeste bacteriën zijn goed. Ze zorgen ervoor dat je eten verteert en dat er v__tamines in je darmen ontstaan. Dat verteren of verrotten van voedsel zorgt er ook voor dat het stinkt als je

ä ë ï ö ü

Nog 21

A-Z

Help i

Stop

In de tekst van oefening D5 moeten op 21 plaatsen een of twee letters met of zonder trema worden ingevuld. Het is een toepassingsoefening met alleen goed-fout-feedback.

RUBRIEK E: FRANSE LEENWOORDEN

We hebben in het Nederlands veel woorden opgenomen die geleend zijn uit andere talen, we noemen dat leenwoorden. De spelling van deze woorden wijkt vaak af van het Nederlands. Je gebruikt soms andere klanken en schrijft andere letters. Je moet ze daarom onthouden.

Eerder werden al behandeld de chefwoorden (/s/ geschreven als ch) en de girafwoorden (/zj/ geschreven als g). Een nieuwe groep Franse leenwoorden eindigt op een e met een streepje naar rechts (é). Dat heet een accent aigu. We noemen het hier caféwoorden. Die é met accent spreek je uit als een lange /ee/. Vier andere soorten Franse leenwoorden hebben we genoemd: cadeauwoorden, militairwoorden, routewoorden, trottoirwoorden. Van de vijf nieuwe soorten presenteren we woordrijtjes. Het goed leren spellen van leenwoorden is naast gebruikmaken van de analogie vooral weer een kwestie van inprenten. Er zijn daarom twee flitsoefeningen opgenomen in deze rubriek. Net als in de toetsen komt in de laatste oefening zowel de actieve als de passieve kant van het spellen aan bod. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout!**
Bladwijzer niet gedefinieerd..

RUBRIEK F: ENGELSE LEENWOORDEN

Terwijl vroeger vooral veel woorden uit het Frans werden 'geleend', zijn tegenwoordig de Engelse woorden meer in trek. De spelling van deze zeer onregelmatige woorden wijkt vaak af van het

Nederlands. Je gebruikt soms andere klanken en schrijft andere letters. Je moet ze daarom onthouden.

We onderscheiden in dit programma zes soorten: *fanwoorden*, *teamwoorden*, *racewoorden*, *brainwoorden*, *soapwoorden*, *zoomwoorden*. Van deze zes soorten presenteren we woordrijtjes. Het goed leren spellen van leenwoorden is naast gebruikmaken van de analogie vooral weer een kwestie van inprenten. Er zijn daarom twee flitsoefeningen opgenomen in deze rubriek. Daarnaast is er aandacht voor het van het Nederlands afwijkende verband tussen klanken en letters. Net als in de toetsen komt in de laatste oefening zowel de actieve als de passieve kant van het spellen aan bod. Voor een overzicht van de woorden, zie p. **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.**

RUBRIEK G: /T/ ALS TH

Deze rubriek gaat over woorden waarbij de /t/-klank wordt weergegeven door een th. We noemen dat *theewoorden*. Dat zijn inprentwoorden of onthoudwoorden, want er zijn geen regels voor. Wel is er soms analogie mogelijk. We presenteren daarom rijtjes woorden met th- aan begin (thee), met -theek op het eind (apotheek) en met -pathie op het eind (sympathie). Begonnen wordt met twee flitsoefeningen gericht op inprenten. De laatste oefening heet 'Spellen en beoordelen'. In deze oefening komt eveneens naast de actieve, productieve kant van het spellen ook de passieve kant aan bod. Leerlingen moeten eerst een aantal losse woorden intypen die voorgelezen worden en waarbij een afbeelding wordt getoond ofwel een zin met een open plaats. Verderop zijn er steeds vier zinnen te zien met in elke zin een gemarkeerd woord. Een van die woorden is fout. Die fout moet worden herkend en aangewezen. Bij fouten volgt gerichte feedback en de mogelijkheid om te verbeteren. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 36.

RUBRIEK H: WOORDEN OP -IAAL, -IEEL, -UEEL, -EAAL

Woorden die eindigen op -iaal, -ueel, -eaal, -ieel kunnen een beetje lastig zijn. Je *hoort* namelijk een j of een w voor -aal of -eel, maar die schrijf je niet. De klankvorm wijkt dus wat af van de schriftvorm. Het goed leren spellen van deze woorden is vooral weer een kwestie van inprenten. In de eerste oefening moeten klankgroepen worden omgezet in de juiste spelling. Dan volgt een flitstypenoefening gericht op inprenten. Net als in de toetsen komt in de laatste oefening zowel de actieve als de passieve kant van het spellen aan bod. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 36.

RUBRIEK I: /KS/ ALS X

Het gaat in deze rubriek om woorden waarbij de /ks/-klank wordt weergegeven door een x. We noemen dat *taxiwoorden*. Het onderwerp is in oefening eerder aan de orde geweest, maar de woorden zijn hier moeilijker en minder frequent. De eerste oefening heet Hoe schrijf je het? De klankvorm van een taxiwoord is telkens gegeven, de schriftvorm moet worden ingevuld. Naast woorden met /ks/ als x zijn er ook woorden die gewoon met ks geschreven worden. Die oppositie komt in de volgende oefeningen uitgebreid aan bod. In de laatste oefening oefening komt naast de actieve, productieve kant van het spellen ook de passieve kant aan bod. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 36.

RUBRIEK J: MEERV OP -ES, -IK, -ET

Dit is het eerste totaal nieuwe onderwerp in Spelling 8B. Het gaat om de regel dat in meervouden van woorden die eindigen op -es, -ik, -et waarop niet de klemtoon valt. In dat geval schrijf je maar één medeklinker in plaats van twee zoals je op basis van de dubbelaar zou verwachten. Niet duidelijk is waar de SLO die spellingprobleem in het curriculum heeft ondergebracht, maar in de Citotoetsen voor groep 8 komen woorden als 'lemmeten' en 'monniken' wel voor. Vandaar dat we dit hier behandelen, hoewel bekend is dat het gaat om een lastige regel. Al was het maar omdat sommige leerlingen niet goed kunnen aanwijzen waar de klemtoon ligt in een woord. Omdat dit het enige houvast is – afgezien van inprenten – beginnen we toch met een oefening 'klemtoon aanwijzen'. Vervolgens gaan we stap voor stap het spellen van deze lastige woorden behandelen. In de laatste oefening oefening komt naast de actieve, productieve kant van het spellen ook de passieve kant aan bod. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 36.

RUBRIEK K: STOFFELIJKE BIJVOEGLIJK NAAMWOORDEN

De spelling van de stoffelijke bijvoeglijk naamwoorden hoeft volgens de SLO pas op 2F-niveau beheerst te worden, maar het Cito heeft dit spellingprobleem wel in de toetsen voor groep 8 opgenomen. Daarom wordt het ook in dit bestand behandeld. Leerlingen moeten hiervoor eerst weten wat zelfstandige en bijvoeglijk naamwoorden zijn. In de eerste oefeningen van deze rubriek komt deze grammatica-stof dus aan de orde. Daarna kan worden uitgelegd dat gewone bijvoeglijk naamwoorden gewoonlijk niet op een -n eindigen, ook niet als het gaat om een zelfstandig naamwoord in het meervoud. De stoffelijke bijvoeglijke naamwoorden zijn een uitzondering op deze regel. Zij eindigen meestal wel op een -n. Na enkele toepassingsoefeningen volgt de laatste oefening oefening, waarin naast de actieve, productieve kant van het spellen ook de passieve kant aan bod. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 37.

RUBRIEK L: RESTWOORDEN

Onder de categorie 'restwoorden' vallen bij het Cito woorden als 'vondst', 'museum' en 'alleszins'. Wij hebben daar in deze laatste rubriek die door de toetsen wordt afgedekt, een aantal andere woorden aan toegevoegd waarin de spelling enigszins afwijkt van de uitspraak. Bijvoorbeeld andere woorden op -eum en woorden waarin sprake is van assimilatie, zoals behandeld in rubriek K van Spelling 7B. Begonnen wordt met een oefening waarin de klankgroepen omgezet moeten worden in de juiste spelling. Een belangrijk hulpmiddel is dat je een woordgroep met stoffelijk bijvoeglijk naamwoord kunt omzetten naar een woordgroep met 'van xxx' op het eiind (een wollen trui → de trui is 'van wol'). Na enkele toepassingsoefeningen volgt de laatste oefening oefening, waarin naast de actieve, productieve kant van het spellen ook de passieve kant aan bod. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 37.

RUBRIEK M: AFBREEKREGELS

De drie laatste rubrieken van Spelling 8B bevatten stof die pas in het voortgezet onderwijs beheerst hoeft te worden. Ze vallen onder de zgn. 'Gouden knop', die bedoeld is voor de snelle leerlingen. Het eerste onderwerp betreft de afbreekregels, waarvoor kennis van de lettergreepverdeling relevant is. De regels zijn dat je afbreekt (1) tussen twee woorden (gast-adres), of na een voorvoegsel en een woord (ver-antwoorden), (2) bij één medeklinker vóór deze medeklinker (hui-zen), (3) bij twee medeklinkers tussen deze medeklinkers (jon-gen, klin-ken) en (3) bij drie of meer medeklinkers vóór de medeklinkers die samen naar de volgende lettergreep kunnen

gaan (ern-stig). De rubriek bestaat uit vier oefeningen. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 37.

RUBRIEK N: AANEENSCHRIJVEN

Het tweede Gouden-knop-onderwerp is het al dan niet aaneenschrijven van woorden. Gewoonlijk schrijf je in het Nederlands de woorden die één begrip uitdrukken en een samenstelling vormen gewoon aan elkaar. Soms met een koppelteken. Dat teken kwam al eerder aan de orde en wordt hier herhaald. Bepalend voor het al dan niet één woord vormen is de klemtoon: als sprake is van één (hoofd)klemtoon, dan moeten de woorden aan elkaar. Voor het uitschrijven van getallen gelden speciale en enigszins afwijkende regels. Daar is een aparte oefening voor. Verder betaamt de rubriek uit zes oefeningen. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 37.

RUBRIEK O: MEERVOUDS-N BIJ ZELFSTANDIG GEBRUIK

Het derde Gouden-knop-onderwerp is de meervouds-n bij zelfstandig gebruikte voornaamwoorden en zelfstandige naamwoorden. Voornaamwoorden als *alle(n)*, *weinige(n)*, *vele(n)* en ook bijvoeglijk naamwoorden krijgen een n als ze zelfstandig gebruikt zijn én verwijzen naar personen in het meervoud. Wanneer het om dieren of dingen gaat, schrijf je géén n. Een voornaamwoord of bijvoeglijk naamwoord is niet zelfstandig gebruikt als achter het woord een zelfstandig naamwoord uit dezelfde zin, óf uit de voorgaande zin kan staan. Je schrijft in dat geval géén n: De soldaten zijn klaar voor vertrek. Enkele [..soldaten..] vertrekken morgen al. De rubriek bestaat uit vier oefeningen. Voor een overzicht van de woorden, zie p. 38.

WOORDEN IN MUISWERK SPELLING 8B

Rubriek A – klankgroepen en lettergrepen

aandachtig - aandeelhouder - afzonderlijk - anoniem - bemanning - betaling - binnenkomen - binnensteden - blinddoeken - bonnetje - feestelijke - feestkleding - feesttenten - fietssleutel - gebarentaal - hittegolf - hotelkamers - koksmessen - kussenslopen - kwekerij - onderdelen - onverstoorbaar - overwinning - personeel - platteland - poppenspeler - rechthoekig - reddingsboten - schandaliq - stapelbedden - steenbokken - terrorisme - veroving - verpakking - verveling - waterkannen - winterkleding - zwemspullen - grappenmaker - installatie - klappertanden - ontspanning - reddingswerkers - regendruppel - tennisballen - wetenschapper - zomerkleding - aardig - apenstaartje - appels - bedden - beleving - bloemen - chimpansee - Chinees - citroenen - Duitser - duiven - echtgenote - Eskimo - evenredig - giraf - groente - kabelbaantje - kasten - kikker - kletsen - klittenband - kristal-suiker - leraar - magneetbaan - meloenen - merels - misdadiger - muggen - mussen - natuurlijk - nauwkeurig - neonreclame - nootmuskaat - ochtendblad - oefening - oefenterrein - ogenblikkelijk - opmerkelijk - peren - perziken - planten - pruimen - radijs - reigers - rekening - sjouwen - slakken - slenteren - smerig - straling - streperig - suffig - takken - tandarts - tapijten - timmerman - tomaat - trekken - uitdrukkelijk - uiterlijk - vlekkerig - vliegen - wespen - wormen - zeggen - zomerbui - zwijgen - achternazitten - afgelopen - automatisch - bijten - boze - delen - dikke - graden - houden - lekker - levende - minuten - namelijk - neusgaten - reddingsteam - robben - temperatuur - vertederd - voedzame - volwassen - warmbloedig - zeewater - zogen - zoogdieren - abonnee - alinea - amateur - antilopen - apparaat - bakkertje - belachelijk - bergbeklimmers - blokkeren - dirigent - edelmoedig - gekkenhuis - gerstekorrel - geruststellen - giechelen - heroveren - knapperig - leestekens - leeuwerik - lekkernijen - lentewind - leugenaar - lieveling - meningen - nadenken - nummerplaat - opleiding - overheersen - overtuigen - paradijselijk - regering - salamander - schaduw - smetteloos - spanningen - theater - toestemmen - trompetnarcissen - veranderen - verontwaardigd - vestiging - zenuwen

Rubriek B – tussenletters –s- en –e(n)-

abrikozenjam - boekenplank - bokkensprong - brievenbus - broekspijp - etenstijd - geitenkaas - houtskool - hui-
zenblok - jagershoed - kippenvlees - paardenbloem - pannenkoek - perentaart - poppenhuis - rozenstruik - rug-
gengraat - schoenendoos - tandenborstel - vissersboot - achterstand - achterwerk - bruidssluijer - bruidstaart -
hartprobleem - hartslag - oorarts - oorlogsschip - oorlogsvloot - oorschelp - rechtsbuiten - rechtszaak - stations-
plein - stationsstraat - varkensleer - varkensstal - volkslied - volkssport - aanvalssein - aardshok - appelstroop -
arbeidstijd - beeldscherm - beroepsspeler - brandslang - brandstapel - bruidsschat - dokterszoon - dorpsstraat -
fabrieksstad - gedragsregel - hartchirurg - hoofdzuster - hoogslaper - hoorspelen - houtstapel - koningsdochter -
laserstraal - modderstap - najaarszon - ochtendspits - persoonsbewijs - preisoep - roomsoes - rotanstoel - stati-
onschef - suikerziekte - tankchauffeur - varkensstaart - vechtsport - vlinderstruik - voedingsstof - vogelspin - vrij-
heidsstraf - aktetas - aspergesoep - bessensap - bramenjam - brillenglas - gerstekorrels - horlogemaker - klas-
senboek - lentegeluiden - paardenstaart - rijstepap - secondewijzer - secretaressedag - tarwemeel - weidevogels
- aardedonker - ambulancedienst - berenjong - bessenjam - bloemenzaak - boekenlegger - boerenkaas - burenh-
ulp - chocolademelk - dennenbos - heldendaad - hellevuur - herenkleding - hondenhok - kersenpit - kippenhok -
krantenknipsel - krentenbol - lerarenkamer - machinekamer - maneschijn - modeblad - muggenzifter - ossen-
tong - paardenbeen - pauwenveer - personenauto - reservespeler - ruimtegebrek - slavenwerk - speldenkussen -
sterrenbeeld - stoelendans - vissenbloed - vorstenkroon - vriendenkring - vrouwenstem - woordenboek - zieken-
huis - zonnebloem - zonnestraal - aangiftebiljet - betonschaar - beugelslot - bokkensprongen - fietsendief - fiet-
sendiefstal - framenummer - herenhuis - internetsites - kettingslot - klussenbus - koppelingsbeugel - lantaarn-
paal - lievelingsfiets - postcode - pottenkijkers - rijtjeshuis - verkeerspaal - voorbijgangers - aardbeiensorbiet -
bessenstruik - bijenkorven - blusschuim - boerenzwaluwen - frambozenkleur - giraffennek - glasscherf - injectie-
naald - koeienoog - koekenbakker - platenspeler - rechtszaken - rozenstruiken - tarwebrood - voeteneind - wes-
pennest - zonnebloemen - zonnebrandcrème - zonnewijzer

Rubriek C – koppelteken in samenstellingen

chocolade-ijsje - diploma-uitreiking - lente-uien - mini-jurk - oud-burgemeester - ski-jack - tosti-ijzer - tv-reclame
- vanille-ijs - wc-borstel - zee-egel - 18-jarige - A4-formaat - achteruitkijkspiegel - arbeidsongeschiktheid - ast-
ma-aanval - auto-ongeluk - belastingbetaler - bioafval - blijf-van-mijn-lijfhuis - caloriearm - camera-unit - com-
putergeheugen - diepzeeonderzoek - doe-het-zelfzaak - driewegstekker - ex-echtgenoot - fantasieartikel - file-
ellende - fotoalbum - galabal - geboorteakte - gemeenteambtenaar - groenteafval - havo-diploma - informatie-
overdracht - juteachtig - lengteas - lenteavond - mama's-kindje - mede-inzittende - milieu-inspecteur - minicom-
puter - na-apen - netto-opbrengst - niet-roker - Noord-Hollander - olie-import - operaorkest - peper-en-zoutstel -
piano-orgel - pijp-etuitje - pindaolie - poesiealbum - politieagent - raceauto - radio-omroep - reclame-inkomsten
- ruimteaap - ruzieachtig - slaolie - stereo-uitvoer - stroachtig - telecommunicatie - T-shirt - tv-programma - uri-
neonderzoek - vakantieadres - vakantie-uittocht - vanilleyoghurt - videoapparaat - viersterrenhotel - vreugdevu-
ren - warmte-isolatie - wc-papier - zebra-achtig - zebraoversteekplaats - zee-inham - zestiende-eeuws - zij-
uitgang - 12-jarige - achterpoten - autoweg - bruin-witte - dierenambulance - Groot-Brittannië - hondvriendelijk
- ondertussen - pijnstillers - sint-bernards - sint-bernardshond - supergoed - zee-eend - zestiende-eeuwse - %-
teken - 40+-kaas - Belgisch-Limburg - café-eigenaar - caloriearme - controlemaatregelen - driegangenmenu -
fantasieartikelen - gift-afval - klaar-overs - mbo-studenten - mee-eten - nattevingerwerk - Noord-Frankrijk -
oud-directeur - Sint-Maarten - ski-instructeur - valk-uil - vierploegendienst - zebra-achtige - zijuitgang - bacteri-
en - drieëntwintig - egoïst

Rubriek D – trema

ideeën - ingrediënt - intuïtie - knieën - kopiëren - mozaïek - officiële - patiënt - poëzie - discussiëren - elektricien -
financieel - jubiläum - omdraaien - sleeën - beoordelen - bloeien - cacao - dialect - draaien - drieën - eventueel -
financiële - gearmd - geërgerd - geïrriteerd - glooiing - groeien - handboeien - heilig - hygiëne - ideaal - industri-
eel - keien - kooien - linoleum - museum - naïef - neuviën - officieel - opticien - papieren - partijen - petroleum -
princiëel - reëel - riant - ruimen - ruïne - schoeiing - situatie - skiër - terriër - variant - vegetariër - zeeën -
zwaaien - antibiotica - bacteriële - griep - iemand - infectie - ingeënt - ingrediënten - medicijnen - microscoop -
niest - patiënten - tweeën - vaccin - virus - virussen - vitamines - beëindigd - cacaobonen - drieënzestig - geëin-
digd - luieren - riante - skier - tweeëndertig - variëren

Rubriek E – Franse leenwoorden

brochure - bureau - charmant - cliché - comité - coupé - couplet - courgette - douchen - dressoir - journaal - mayonaise - meubilair - militaire - miljonair - niveau - ordinaire - plateau - plumeau - privé - record - repertoire - reservoir - taugé - trottoir - urinoir - affaire - souvenir - tournée - culinaire - logé - retour - solidaire - café - coureur - populaire - toilet - douane

Rubriek F – Engelse leenwoorden

cakebeslag - caravan - cartoon - container - dashboard - downloaden - e-mailen - entertainen - handicap - jeans - manager - paperclip - scooter - showroom - skateboard - soapserie - speaker - teamsport - airbag - clinic - feedback - finish - grapefruit - keeper - scannen - snackbar - stopwatch - coach - leasen - milkshake - plaid - sandwich - skaten - trainer - battles - boogie - breakbeat - breakdance - cool - electric - fitness - gerapt - getto's - kungfu - lockin - mix - moonwalk - rap-muziek - workshop - dealen - plastic

Rubriek G – /t/ geschreven als th

apotheek - Athene - bibliotheek - elastiek - enthousiast - homeopathie - hypotheek - katholiek - marathon - methode - ritme - sympathiek - telepathie - theelepels - thematisch - therapie - thermometer - thermosfles - thuiswedstrijd - discotheek - fysiotherapie - kathedraal - prothese - ritmisch - therapeut - adoptie - antenne - arrestatie - atletisch - atoom - auteur - automaat - directie - kapitaal - menthol - portier - racistisch - tehuis - tempo - theezakje - theologie - theorie - thuis - tumult - type - zonnesteek - atleet - atletiekbaan - Christus - conditie - elektrische - enthousiaste - internet - kilometer - luchtvochtigheid - motivatie - protheses - revolutionair - sympathieke - terras - Theense - wielerpiste - aanvangstijd - apotheker - atleten - chemotherapie - elastisch - fotokopie - Haïti - Italië - smetteloze - tatoeage - thema - thuisblijven - thuiskomt - Tirana - tuinarchitect - typisch

Rubriek H – -iaal,- ieel, -ueel, -eaal

actueel - asociaal - geniaal - preektje - ritueel - seksueel - sociaal - speciaal - visueel - asociale - essentieel - liniaal - materialen - principiële - seksuele - visuele - initialen - justitiële - rekenlinialen - actuele - bacterieel - exotische - filiaal - geniale - ideale - joviaal - komisch - logisch - materiaal - materieel - mondiaal - notarieel - optimistisch - prestaties - sociale – speciale

Rubriek I – /ks/ geschreven als x

complexe - examen - excursie - exemplaren - expeditie - experiment - explosie - extraatje - extreme - flexibel - koelboxje - maximaal - maximum - saxofoon - taxatie - bliksem - boksen - braaksel - complex - dagelijks - deksel - ekster - excuseren - exemplaar - exotisch - extreem - heks - index - kickboksen - links - lokatie - luxe - Mexicaans - mixer - nauwelijks - oksel - ondanks - orthodox - perplex - reeks - reflex - speeksel - stikstof - straks - taxi - tekst - excuses - export - expres - luxueus - Mexico - bekendste - cadeau - carrière - creatieve - dyslecticus - dyslectisch - dyslexie - examens - extra - filmacteur - proces - succesvolle - teksten - bokswedstrijd - boxershort - experimenteel - koelbox - laxemiddel - Maxima - maximale - oksels - taxeren

Rubriek J – meervoud op –es, -ik, -et

aanrecht - advocaat - akkoord - borstelen - dichteres - eerbiedig - kritiek - lantaarn - mosterd - restaurant - ruimtevaart - sensatie - september - slechterik - vaderland - voorbeeldig - walvis - zaniken - zondigen - balletten - dreumesen - gebitten - grinniken - haviken - monniken - prinsessen - processen - punniken - skeletten - viezeriken - bajesen - boeketten - dichtersessen - frunniken - kieviten - kompressen - prediken - proefritten - slechteriken - sleepnetten - speldenprikken - stewardessen - successen - valstrikken - wijnflessen - aftikken - autoritten - brave hendriken - dommeriken - gemeneriken - goeie lobbessen - grieprikken - havik - hinniken - leeuweriken - manchetten - ouwe dibbessen - terugblikken - wijflessen - zangeressen - bakblikken - bierflessen - coupletten - dibbessen - hannesen - hendriken - lemmeten - lobbessen - lomperiken - luiwammesen - prediker - raketten - slimmeriken

Rubriek K – stoffelijk bijvoeglijk naamwoord

aantrekkelijke - allergische - belangrijke - blij - blote - hele - holle - irritante - klein - lastige - piepkleine - scherpe - schoon - vervelende - beantwoorde - blikken - brede - geweldige - gipsen - glazen - gouden - groene - hoge - houten - ijzeren - kartonnen - katoenen - koperen - kristallen - linnen - loeiende - marmeren - onnozele - ontblote - roze - stenen - tinnen - vergiftigde - vergode - vergrote - verharde - wollen - zijden - zilveren - gemene - aparte - betonnen - bronzen - charmante - chemische - eiken - emailen - exacte - fatale - felgekleurde - gelovige - gemaskerde - granieten - ijdele - ijskoude - kalfsleren - ondiepe - opvallende - pluchen - rieten - ronde - rubberen - stalen - strooien - vierkante - vrijwillige - vroege - zwoele

Rubriek L – restwoorden

afvalbak - alleszins - ambtenaar - doperwt - gezamenlijk - handtekening - inmiddels - jaszak - knuistje - kunststof - muisstil - nestje - ontdekker - ontsteking - sleepboot - uitdrukking - vaatdoek - viltstift - voortdurend - zakdoek - gewelddadig - hoofdhoekje - kikkererwt - laboratorium - onmenselijk - onmiddellijk - ontdekking - rondtrekken - vondst - zweetdruppel - eenmaal - feesttenue - geestdriftige - kraaiennest - nachtdienst - ontdekt - passagiersschip - scheepsrampen - tussenschotten - verrekijkers - vollopen - waarschuwingen - zachtjes - afvaardigen - blinddoek - dichtklappen - feesttent - geestdriftig - hoofdtooi - ogenblik - onbeschaamde - ontdekte - ontdooiën - ontstoken - rondtrekkende - roofvogel - strandstoel - uitdagend - uitdelen - uitdrogen - vaststellen - viltstiften - vlechtjes - vuistje - zelfvertrouwen - zweetdruppels

Rubriek M – afbreekregels

achterligger - bijspringen - biljartbal - daktuin - dankzeggen - donkergrijs - doodsbang - elzentak - fijnwrijven - filmcamera - fluitsignaal - glasbak - glaswerk - golfslag - goocheltruc - gouddraad - goudkoorts - gradenboog - ijsvrij - klemschroef - krukas - kunstkritiek - kunstlicht - oefenmeester - oliebaron - peperduur - persagent - popmuziek - valkuil - zeepaard - aalbes - ballen - beeldig - bochel - dralen - echter - glimmen - haarkleur - hachee - kachel - kwalijk - lachen - molen - ontrouw - springen - stallen - stinkend - veracht - angstig - bankier - bengel - bunker - driekwart - drukwerk - ernstig - ketjap - lachend - lichaam - lunchen - massaal - nieuwer - rusten - schatting - schepijs - schreeuwen - sprongen - aanbevelingen - aandachtiger - aanvankelijk - achterdochtig - adamsappel - allesreiniger - begunstiger - betrekkingen - burgeroorlog - eksteroogje - feestartikel - gastarbeider - geheelonthouder - geluidsinstallatie - inlichtingen - kortaangebonden - onstandvastig - oorlogsschepen - tegenstribbelen - verergeren - vluchtelingen - voorzichtig - voorzieningen

Rubriek N – aaneenschrijven

achterbank - armband - badkamer - bankbiljet - bladzijde - boomstam - broekzak - broodschaal - dagboek - doodstraf - echtgenoot - eindpunt - hoofdstuk - huiskamer - ijskast - kledingstuk - koffiekopje - snoeptrommel - achternamen - achtuurjournaal - ademhalen - anderstalige - bijvoorbeeld - blikseminslag - blindedarm - carpoolstrook - dertigduizend - draaiorgel - eengezinswoning - housemuziek - ijzertekort - informatiesysteem - kinderkledingzaak - scheepvaartmuseum - tekortschieten - vakantietijd - verbazingwekkend - voorbeeldbrief - acht driekwart - acht miljoen - achtennegentig - achtentwintigduizend - achthonderdste - achttienduizend - dertig miljoen zeventuizend - drie vierachtste - drieduizend achtentachtig - drieduizend vijfhonderd - drieëndertig - drieëndertig miljoen - driekwart van de leden - duizend drieëndertig - één zeszevende - kwartmiljoenste - negenendertig - negenhonderd - twee en een kwart - tweeduizend - tweeëndertighonderd - tweeëntwintighonderd - veertienduizend - veertigduizend - vier miljard vijfhonderdtachtig miljoen - vier vijfde van de studenten - vierennegentig - vierenvijftigduizend negenhonderd - vijf zeszevende - vijfduizend negenentachtig - vijftienzeventig - vijfhonderd - vijftienduizend - vijftienduizend tweehonderd - zesduizend - zeventuizend achthonderd - zevenendertig - zevenenzestig - zevenmiljoenste - zeventien miljard - 11-jarige - AH-emmertjes - bierdopjes - boezemvriend - handschoentjes - milieu-inspectie - opgegeten - overal - prullenbakken - rotzooi - sigarettenpeuken - speeltuintje - tweehonderd - waarschijnlijk - waarvan - weggooien - Westenburgerweg - zomaar - zwerfafval - aanhangsel - blindedarmontsteking - bloedonderzoek - buikvliesontsteking - darmbeweging - echoscopie - endeldarm - levensgevaarlijke - loslaatpijn - onderbuikstreek - overgeven - slokdarm - spijsverteringsstelsel - vijftien – wormvormig

Rubriek 0 – meervouds-n zelfst. gebruik

aangenomen - aangewezen - aanvaarde - beboete - beklede - belegde - beplante - berechte - eikenhouten - ervaren - gebarsten - geblazen - gebroken - gebrouwen - gehesen - geknepen - gekozen - geleden - gemalen - genomen - geslachte - geslonken - gesneden - gespannen - gesproken - getroffen - gevouwen - gewassen - gewonnen - gezwollen - ontlede - overbelaste - veranderde - verarmde - verbasterde - verbeterde - verbonden - verbrijzelde - vergoede - vergrijsde - verholpen - verhoogde - verklede - verkorte - verkwiste - verlichte - vermomde - vermoorde - vernielde - verontreinigde - veroordeelde - verpleegde - verplichte - verroeste - verstevigde - verstijfde - verwachte - verwoeste - verzande - voorgelezen - zeemleren - zinken - andere - anderen - beide - beiden - betaalde - betaalden - grote - groten - kwade - kwaden - meeste - meesten - overbelasten - sommige - sommigen - alle - Belgische - dezelfde - enige - gebakken - hartige - heerlijke - mijne - nekelen - ongezonde - rode - vellen - aanbeden - aangeboden - aardewerken - beschadigde - enkele - gearresteerde - gebeitst - gedurfd - geërfd - geërfde - geëxposeerde - gefronst - geïmporteerde - gekamd - geklutst - gemolken - geplugd - gepubliceerd - geraden - geschaatste - gestolen - gestraft - geüniformeerde - gezakte - gezworen - kleinsten - metalen - ontrokken - opgelost - uitgehongerde - vastgekleefde - verhard - verschillende - vertraagd - verwilderde

OVERZICHT OEFENINGEN EN TOETSEN SPELLING 8B

Links in het overzicht staan de onderwerpen van de rubrieken. In de tweede kolom de namen van de oefeningen die over het onderwerp gaan. (*) betekent: geluid onmisbaar.

Rubriek	Oefening	Type	Uitleg	Opgaven
Z [Toets]	1 Rubriek A t/m D (*)	Meerkeuze	1	24
	2 Rubriek E t/m H (*)	Meerkeuze	1	24
	3 Rubriek I t/m L (*)	Meerkeuze	1	24
	4 Rubriek A t/m L (*)	Meerkeuze	1	44
A klankgroepen en lettergrepen	1 Enkelaar en dubbelaar	Meerkeuze	1	16
	2 Lettergrepen	Open vraag	2	14
	3 Open en gesloten lettergrepen	Meerkeuze	3	12
	4 Zeehond Bob	Wijzig tekst	2	24
	5 Spell en indelen	Meerkeuze	3	12
B tussenletters s en (e)n	1 Woorden samenstellen	Open vraag	1	15
	2 Samenstelling maken	Open vraag	0	14
	3 Met of zonder tussen-s	Rijen	2	20
	4 Stap voor stap -e- of -en-	Meerkeuze	3	18
	5 Tien samenstellingen met -en-	Stenen	4	10
	6 Voorkom fietsendiefstal	Wijzig tekst	5	21
	7 Spell en beoordelen (*)	Meerkeuze	1	14
C koppelteken bij samenstellingen	1 Woorden samenstellen	Open vraag	3	8
	2 Koppelteken of niet	Rijen	3	20
	3 Tien woorden met koppelteken	Stenen	3	10
	4 Reddingsactie voor Daisy	Wijzig tekst	4	21
	5 Spell en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	12
D trema	1 Hoe schrijf je het?	Open vraag	2	10
	2 Flits en kies	Meerkeuze Flits	2	12
	3 Tien woorden met trema	Stenen	3	10
	4 Met of zonder trema	Rijen	2	20
	5 Bacteriën en virussen	Wijzig tekst	4	21
	6 Spell en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	12
E leenwoorden Frans	1 Flits en typ	Open vraag Flits	4	15
	2 Flits en kies	Meerkeuze Flits	4	12
	3 Hoe schrijf je het?	Open vraag	4	12
	4 Synoniemen raden	Open vraag	2	10
	5 Spell en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	12
F leenwoorden Engels	1 Flits en typ	Open vraag Flits	3	14
	2 Flits en kies	Meerkeuze Flits	3	12
	3 Hoe schrijf je het?	Open vraag	3	15
	4 Breakdance	Wijzig tekst	4	22
	5 Spell en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	12
G /t/ als th	1 Flits en typ	Open vraag Flits	3	12
	2 Flits en kies	Meerkeuze Flits	3	12
	3 Met t of th	Rijen	3	20
	4 De marathon	Wijzig tekst	4	24

	5 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	12
H -iaal, -ieel, -ueel, -eaal	1 Hoe schrijf je het?	Open vraag	2	12
	2 Flits en typ	Open vraag Flits	3	12
	3 Puzzelen met letters	Open vraag	3	6
	4 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	12
I /ks/ als x	1 Hoe schrijf je het?	Open vraag	2	12
	2 Tien taxiwoorden	Stenen	3	10
	3 Woorden raden	Open vraag	2	10
	4 Dyslexie	Wijzig tekst	3	20
	5 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	2	12
J meerv op -es, -ik, -et	1 Klemtoon aanwijzen	Wijs aan in zin	1	12
	2 Meervoud stap voor stap	Meerkeuze	2	18
	3 Meervoud typen	Open vraag	3	16
	4 Tien perzikwoorden	Stenen	4	10
	5 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	12
K stoffelijke bnw	1 Tien zelfstandige naamwoorden	Stenen	2	10
	2 Muggen	Wijs aan in tekst	2	18
	3 Stoffelijk of niet	Rijen	3	20
	4 Juiste vorm kiezen	Meerkeuze	2	14
	5 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	3	12
L restwoorden	1 Hoe schrijf je het?	Open vraag	2	14
	2 Flits en kies	Meerkeuze Flits	2	14
	3 Flits en typ	Open vraag Flits	1	12
	4 De Titanic	Wijzig tekst	3	21
	5 Spellen en beoordelen (*)	Meerkeuze	2	12
M [afbreekregels - verrijking]	1 Twee woorden of niet	Stenen	2	10
	2 Woorden breken	Slepen	2	12
	3 Goed afbreken herkennen	Meerkeuze	3	10
	4 Fout afbreken herkennen	Meerkeuze	3	12
N [los of vast - verrijking]	1 Los of vast in rij	Rijen	2	20
	2 Een of twee klemtonen	Rijen	2	20
	3 Tien woorden met koppelteken	Stenen	3	10
	4 Losse of vaste getallen	Rijen	2	20
	5 Peuken rapen	Wijzig tekst	3	22
	6 De blindedarm	Wijzig tekst	3	18
O [meervoud-n zelfst - verrijking]	1 Bijvoeglijk naamwoord met of zonder n	Rijen	2	20
	2 Wat is goed	Meerkeuze	1	12
	3 Over ongezond gesproken	Wijzig tekst	3	20
	4 Zoek de fout	Meerkeuze	2	15

LITERATUUR

- Expertgroep Doorlopende Leerlijnen Taal en Rekenen, *Over de drempels met taal*. De niveaus voor de taalvaardigheid. Onderdeel van de eindrapportage van de Expertgroep Doorlopende, Leerlijnen Taal en Rekenen. Enschede, SLO, 2008.
- Leerstoflijnen begrippenlijst en taalverzorging beschreven - Uitwerking van het referentiekader Nederlandse taal voor het domein begrippenlijst en taalverzorging op de basisschool. Annie van der Beek en Harry Paus, Enschede, SLO, 2011
- Spelling in het basisonderwijs – een inventarisatie van empirisch onderzoek: Helge Bonset en Mariëtte Hoogeveen (2010)